

ARGUS

STICHTING KRITISCH FAUNABEHEER

7e jaargang
maart 1982
nummer 1

*(Foto Jaques van der
Neut)*

In dit nummer o.a.

Graskarpers
Eksters
Bols Snippenclub

ARGUS is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer

Argus is gratis voor donateurs die minstens f 15,- per jaar betalen. Abonnementprijs f 20,- per jaar. Losse nummers kosten f 5,- inclusief porto.

Redactie

Reinier Akkermans en Gerrit van Weess

Redactieadres

Pythagorasstraat 232,
7323 HN Apeldoorn
Telefoon (030) 66 09 80

Druk

Brouwer Offset BV, Utrecht

Expeditie

Leo Snellink

Adreswijzigingen opgeven aan

Pythagorasstraat 232,
7323 HN Apeldoorn

Aanwijzigingen voor auteurs

Kopij graag in duidelijk machineschrift met 6 cm marge en dubbele regelafstand. Gebruik de voorkeurspelling. Grafieken en tekeningen graag in inkt.

Stichting Kritisch Faunabeheer (SKF)

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het scheppen van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties.

Secretariaat SKF

Postbus 76, 1243 ZH 's Graveland,
Telefoon (02945) 13 19.

Bestuur SKF

R. Akkermans, R. Boeve-Bant,
H. Gallacher, J. Kattens, H. Landman,
H. Niesen, G. van de Sande, P. Slot,
R. Stockmann, G. van Weess.

Penningmeester SKF

Baandervrouwenlaan 135,
5282 TL Boxtel.
Giro 35 22 188

Testamentaire beschikking

Indien u de Stichting Kritisch Faunabeheer bij testamentaire beschikking wilt gedenken, bevelen wij u de volgende formule aan: „Ik vermaak aan de Stichting Kritisch Faunabeheer, gevestigd te 's Graveland de somma van f. ... (vrij van alle rechten, ook het recht van successie).

Inhoud ARGUS 1982/1

3. H. P. Gallacher; Bestuur in het vizier.
4. R. W. Akkermans; Weigering havikuijthorstvergunning.
5. G. Bayens en F. J. Koning; Broedsucces bij eksters.
8. R. W. Akkermans; Houtsnippen en jachtfratsen.
9. C. ten Haaf; De graskarper, natuurlijke bestrijding of bestrijding van de natuur?
13. R. Stockmann; De jacht in de winter van 1981 - 1982.
14. A. F. van der Wal („Cartouche”); Vroege sluiting.
16. H. Brouwer en R. Daalder; Ganzen zijn alleen maar schadelijk!
18. A. Zeevaart; De drijfjacht op het reewild, enkele feiten.
19. T. L. Loorij; Kievitseieren rapen. Hoe lang nog?
21. J. van der Neut; SKF-symposium over kraaiachtigen: eerherstel voor verdoemden.

Fotoarchief

Oud en nieuw foto- en filmmateriaal wordt eveneens graag ontvangen. Zij, die actief mee willen werken of over bijzondere kennis of vaardigheden beschikken wordt gevraagd zich met de redactie in verbinding te stellen.

Knipselkrant

Donateurs die geïnteresseerd zijn in toezending (zes afleveringen per jaar) kunnen zich voor f 15,- (niet-donateurs f 25,-) per jaar abonneren via de penningmeester Stichting Kritisch Faunabeheer, postgiro 35 22 188, onder vermelding „knipselkrant”, Boxtel.

Knipselarchief

De Stichting Kritisch Faunabeheer houdt een archief van kranteknipsels en artikelen uit weekbladen e.d. bij, die betrekking hebben op faunabeheer, jacht, stroperij enz. Daaruit wordt een keuze gedaan, die gepubliceerd wordt in onze knipselkrant. Wij verzoeken onze lezers, aan de gestadige uitbreiding van dit archief mee te werken, door ons knipsels en artikelen te zenden. Daarop dient de naam van de krant resp. het tijdschrift met de datum van verschijning te worden vermeld.

Adres: SKF-knipselarchief:

Raadhuislaan 4,
3951 CH Maarn.

U kunt portokosten besparen door uw knipsels bijv. 1 keer per maand te verzenden.

Archief SKF

Stuur uw overig documentatiemateriaal, zoals tijdschriften, boeken, wetenschappelijke artikelen e.d. naar ons:

Archief SKF,
Hogezijde 7,
2543 XP Den Haag.

Opening ganzenlijn

Op 1 september was het weer zover: de ganzenjacht werd geopend. Een leger van 35.000 jagers belaagt deze dieren. Menige grauwe gans, rietgans en kolgans moet dit met de dood bekopen. De Stichting Kritisch Faunabeheer dringt er reeds jaren bij de Minister van Landbouw op aan, de ganzenjacht in Nederland definitief te sluiten. En wel om de volgende redenen:

- Door sterke concentratie van de ganzen op een relatief klein oppervlak is het onmogelijk de invloed van de jacht op de populatie te bepalen. Vast staat echter dat van enkele soorten een groot deel van de wereldpopulatie in de wintermaanden in ons land verblijft.
- Bij slecht zicht zijn de meeste ganzesoorten nauwelijks van elkaar te onderscheiden, waardoor vaak ook zeldzame en beschermde soorten geschoten zullen worden. Denk aan de kleine rietgans.

De SKF wil door middel van de ganzenlijn gegevens over deze jacht verzamelen om tot een betrouwbaar overzicht van de ganzenjacht in Nederland te komen.

Via de ganzenlijn hoopt de SKF meer informatie te krijgen over: de bejaagde ganzesoorten, de manier waarop gejaagd wordt, de geschoten aantallen, het aantal jagers, de plaatsen waar gejaagd wordt, eventuele aangeschoten ganzen, de frequenties en de tijden waarop gejaagd wordt.

Het nummer van de ganzenlijn is 04116 - 78446 (Gerard van de Sande), bij geen gehoor (085) 33 60 45 (Rita Stockmann)

Bestuur in 't vizier

Hugh P. Gallacher

Wat wij gedaan hebben

Midas Dekkers, Argus-redacteur van het eerste uur, heeft ons laten weten zijn plaats ter beschikking te stellen. Het bestuur kan begrip opbrengen voor zijn wens om na zes jaar meer tijd vrij te maken voor andere activiteiten, maar betreurt natuurlijk het verlies van een zo deskundig en gewaardeerd redactielid. Gelukkig heeft Midas Dekkers toegezegd dat wij in de toekomst nog wel eens op hem kunnen rekenen, zodat gehoopt mag worden dat wij zijn snedig commentaar nog meermalen in Argus zullen aantreffen. Bedankt, Midas, voor al je inspanningen om Argus aan de maatstaven van goede journalistiek te laten voldoen! De „achterblijvers” in de redactie, Gerrit van Weess en Reinier Akkermans, zullen voorlopig getweeën het blad blijven redigeren, met de gebruikelijke assistentie van hun medewerkers. Later kan dan nog eens bekeken worden of en zo ja hoe uitbreiding van het redactieteam gerealiseerd kan worden.

Dank zij het enthousiasme en organisatietalent van Piet Slot is van de affiches en tekeningen die in het kader van het ganzenjaar vervaardigd zijn, een reizende tentoonstelling gemaakt. Vorig jaar zijn de affiches en tekeningen te zien geweest in het bezoekerscentrum Staelduinse Bos te 's-Gravezande en in het museum Natura Docet te Denekamp, begin dit jaar heeft de tentoonstelling het Zeeuws Biologisch Museum te Domburg en het bezoekerscentrum bij de Tenella-plas te Rockanje aangedaan. Momenteel hangt de expositie in het bezoekerscentrum bij de Weerribben te Ossenzijl. Het blijkt een gelukkig initiatief te zijn geweest, want op deze manier komen honderden natuurliefhebbers „en passant” in aanraking met de visie van kritische faunabeheerders op Nederland-ganzenland.

Op zaterdag 8 februari heeft de Stichting Kritisch Faunabeheer het Kraaiensymposium gehouden. Hoewel het symposium betrekkelijk kort volgde op het jubileumsymposium over natuurbeheer in de jaren tachtig, hetgeen voor onze organisatie toch een hele krachttoer is geweest, mag geconstateerd worden dat de dag een zeer geslaagd verloop heeft gehad. Een compliment aan de symposiumcommissie is hier dan ook zeker op zijn plaats! Elders in dit nummer vindt u nog een korte nabeschouwing.

Het ziet er naar uit dat het aanhoudend

gedrijf van de jagers de laatste tijd om de ganzenjacht te mogen opvoeren, succes begint te krijgen.

Krokodillentranen over ondukbare schade aan landbouwgewassen hebben kunnen verhalen dat juist bejaging de benarde ganzen op een hoop drijft en overlast veroorzaakt. De minister van Landbouw is nu voor de druk die op hem werd uitgeoefend, gezwicht en heeft een aantal vergunningen afgegeven voor het bejagen van rotganzen op Terschelling. De gemoederen op dit anders zo vreedzame eiland waren hoog opgelopen en boeren hadden vogelliefhebbers al eens bedreigd en aangekondigd het vogelleven op hun weilanden onmogelijk te maken. Een schadeclaim van honderdduizend gulden mag dan schrikbarend klinken, in feite gaat het om een bedrag van niet meer dan 0,7 cent per Nederlander! Bovendien is volgens ing. G. Sibma van de gewestelijke raad voor het landbouwschap te Friesland, deze schadepost (die overigens door het Jachtfonds volledig vergoed wordt) niet eens de belangrijkste grief: „Veel belangrijker”, zo zegt hij in een interview, „is de mentale belasting van de boer. Hij is ondernemer, hij wil resultaat en als dat resultaat wordt aangetast, leidt dat tot grote ergernis.”

Frans Bijvank overhandigt op het kraaiensymposium een imitatie roofvogel aan de voorzitter van de Boerenjagersvereniging. Opgehangen bij een maiskuil kan de „roofvogel” schade door kraaien voorkomen. (Foto Jaques van de Neut)

De mentale belasting van de boer! Juist boeren zouden moeten weten dat in hun wisselvallige bedrijfstak door schade en verlies altijd een zeker gedeelte van de opbrengst gedeerd wordt. Nu eens is het regen, droogte, hagel, vorst, overproductie of een stagnerende markt, dan weer rotganzen die een tegenslag vormen, waarop een beetje boer toch creatief (en dat is niet: met het geweer) zal kunnen inspelen. Dat bestempelt hem nu juist tot vrije ondernemer. Een ondernemer die mentaal niet opgewassen is tegen risico's, verdient die naam niet. En het systeem waarbij de overheid financieel bijspringt in geval van al te grote schade, wordt natuurlijk ondergraven wanneer men de stelling gaat verkondigen dat geld het verlies niet goed maakt. Dat doet het namelijk wel. De Stichting Kritisch Faunabeheer heeft een schriftelijk protest ingediend bij de Minister van Landbouw tegen de plannen. Het ligt in de bedoeling de 20.000 rotganzen die Terschelling in maart bezoeken, naar de Boschplaat te verdrijven, en ten behoeve hiervan zal een (onbekend) aantal ganzen gedood worden. Dat doodschieten is echter onnodig, want iedereen weet dat ganzen ook al opvliegen als men hen laat schrikken. Nu worden echter de ware beweegredenen van de jagers duidelijk, die helemaal niet zo bekommerd zijn om het lot van de boeren, maar eerder om hun eigen hobby: „Een jachtgeweer gebruiken als klapperpistool klinkt wel aardig maar de meeste jagers zijn die kinderschoenen ontgroeid; ze zijn daarvoor niet meer te porren”, deelt de heer J. M. Smit, voorzitter van de Terschellingse jagers, laconiek mede. En

daarmee is kennelijk de kous af en het vonnis over de ganzen geveld. De SKF spant zich intussen in het experiment met het alternatieve graasgebied moreel en wetenschappelijk meer verantwoord te doen verlopen.

Wat wij niet gedaan hebben

Wij hebben niet deelgenomen aan het „ganzensymposium” dat in november van het vorig jaar door de Jagersvereniging is georganiseerd. Eerlijk gezegd: wij waren ook niet uitgenodigd. Hoewel het een lofwaardig streven van de jagers zou zijn om in navolging van Kritisch Faunabeheer nu ook symposia te gaan organiseren, moet vastgesteld worden dat hun ganzendag deze naam niet verdiende. In plaats van een „wetenschappelijke bijeenkomst ter bespreking van een bepaald onderwerp” (Van Dale) te zijn, ontpopte het zich als een propagandadag voor een besloten jagersgezelschap, waarop vooral over dode ganzen gesproken is. Een preek voor eigen parochie dus.

Wat wij zullen gaan doen

In verband met het recente kraaiensymposium heeft het bestuur besloten de jaarvergadering op te schuiven naar het najaar. In de loop van de zomer zult u over het hoe en waar van deze bijeenkomst nader geïnformeerd worden. Gewoontegetroou hebben wij weer een aardige verrassing voor u in petto.

Waar wij mee bezig zijn

Inmiddels is de donateursactie op gang gekomen. De eerste nieuwe donateurs hebben zich reeds aangemeld, en wij merken dat ook veel „oude” donateurs zich inzetten de ideeën van SKF onder de aandacht van vrienden en bekenden te brengen. Toch is nog veel meer steun nodig om al onze plannen en voornemens te kunnen uitvoeren. Wanneer u allemaal op z'n minst één donateur (liever nog meer!) werft, dan zijn wij snel waar wij wezen willen. U weet het: voor iedere nieuwe donateur die u aanbrengt, krijgt u twee stickers of een button gratis. Voor iedere 10 nieuwe donateurs ontvangt u een volledige set posters. En wie 25 donateurs werft, wordt beloofd met een zilveren kraai. Degene die aan het eind van dit jaar de meeste nieuwe donateurs heeft geworven, zal extra in het zonnetje worden gezet. Wat dat betekent, blijft nog even een verrassing. Help Kritisch Faunabeheer en doe mee met de actie. Wij kunnen u niet missen!

Weigering havikuithorstvergunning

Reinier Akkermans

In Nederland wordt de jacht door middel van haviken en slechtvalken nog steeds bedreven. Helaas voor de havikenier worden ook haviken steeds ouder, zodat ter instandhouding van het bedrijf steeds jonge dieren nodig zijn. Het Adriaan Mollenverbond, de belangenclub van de havikeniers, importeert daarom regelmatig jonge haviken uit West-Duitsland en Oostenrijk. Het Ministerie van CRM verleent voor deze stuitende import, van in het buitenland uit het wild gevangen stootvogels, telkenmale een vergunning.

Aanvraag vergunning

Kennelijk kon dit uit het buitenland importeren de heren havikeniers niet geheel bevredigen. In 1980 heeft een hunner (G. J. van Nie uit Baak) bij CRM een vergunning aangevraagd om in Nederland jonge haviken te mogen uitborsten (= uit het nest halen). Zijn argumentatie: de havikenstand is de inzinking van de jaren zestig weer te boven en op sommige plaatsen de internationale ideale norm (1 paar per 1000 à 2000 ha) reeds overschreden. Deze argumentatie werd natuurlijk ondersteund door de beruchte Prof. dr. M. F. Mörzer Bruyns. Hij betoogde dat (in de Koninklijke houtvesterijen Het Loo) de mede door hem ideaal geachte dichtheid van één paar haviken per 1000 à 2000 ha is overschreden. Volgens hem was wegvangen uit de natuur daarom niet strijdig met de natuurbeschermingsbelangen. De professor moet eens een les in ecologie volgen.

Bij terreinbeheer gericht op de exploitatie van dieren zoals veeteeltkundigen en jagers dat doen, kan men manipuleren met „ideale dichtheden”. Het gebruik van dergelijke termen met betrekking tot natuurbeheer is lachwekkend.

Het is gelukkig waar, de havik is weer terug. Het bestaan van „ideale dichtheden” is echter ideale onzin, alsof dichtheden van dierpopulaties bepaald worden door internationale normen, en niet door plaatselijke ecologische evenwichten.

Door de aanvrager werd ook nog gesteld dat het verzoek slechts 10 stuks bedroeg. Een aantal dat nooit enige invloed op de populatie kon hebben. De KNJV, die ook gekonsulteed was, was het er zelfs mee eens. Allicht elke gevangen havik is er voor hen een minder.

Weigering vergunning

Voor het Ministerie van CRM was de stap, het uit het buitenland importeren naar het in eigen land uitborsten, te driest. De vergunning werd dan ook geweigerd. Het ministerie stelde zich op het standpunt dat, de havik weliswaar in ons land in aantal toeneemt, maar de populatie is nog steeds erg kwetsbaar. Bovendien gaat van een verleende uithorstvergunning een precedentwerking uit. De afgifte van een dergelijke vergunning werd strijdig geacht met de belangen van de natuurbescherming en derhalve kon de vergunning krachtens de Vogelwet geweigerd worden. De door de havikenier ingeschakelde AROB-rechter van de Raad van State was het gelukkig met de uitleg van het ministerie van CRM eens zodat het verzoek, tot vernietiging van de afwijzing door CRM, verworpen werd.

De natuurbescherming kroop weer eens door het oog van de naald. Immers de rechtgelijkheid in ons land maakt, dat bij toewijzing van het verzoek aan iedereen die een uithorstvergunning aanvraagt deze verleend moet worden. Met gevolg een goede kans dat de juist weer herstellende havikenpopulatie grotendeels achter het gaas van voliëres zou belanden.

Nog meer soorten?

Men moet zich bij de valkerij bedenken, dat de vogels die voor deze pleziërsport gebruikt worden alle ergens uit de natuur afkomstig zijn. Aan haviken valt nog wel op legale wijze te komen. De zeldzame slechtvalk echter is overal beschermd en

VOGELBESCHERMINGSWERK TOEGE DEDEN VAN HET I.C.B.P. (INTERNATIONAL COUNCIL FOR BIRD PRESERVATION)

kan slechts illegaal bemachtigd worden. Dit gebeurt door ze ergens in het buitenland te stropen.

Twee toegelaten soorten jachtvogels schijnt te weinig te zijn, daarom wil het valkeniersverbond „Adriaan Mollen” met het Ministerie van CRM onderhandelingen beginnen om ook de sperwer als jachtvogel aan te wijzen, zoals onder andere in West-Duitsland en Engeland.

Het is betreurenswaardig dat het Ministerie van CRM in het ontwerp van de nieuwe Vogelwet de havikerij niet geschrapt heeft als zijnde een zinloos overblijfsel uit vervlogen tijden. Zo dat aan dit zogenaamd edel gesol met stootvogels een einde komt.

Literatuur

Akkermans R.W., L. Berris & H. E. van de Veen, 1981. Zijn er teveel vossen en haviken, Argus 6 (3) pag 6-8
Anoniem, 1976, Achtergronden van de valkerij, Argus 1 (3) pag 15.
Lammers W.P.J., 1981, Verslag algemene ledenvergadering, Mededelingen van het Nederlandse Valkeniersverbond „Adriaan Mollen” no. 43 pag. 1-8
Raad van State, afdeling rechtspraak, 1980, Uitspraak in het geschil tussen G. J. van Nie en de Staatssecretaris van CRM, No A-1.0958 (1980)

Verspreiding nieuwe SKF folder

Onze nieuwe folder heeft een tweeledig doel.

Het verstrekken van informatie over het huidige faunabeheer aan een zo groot mogelijk publiek.

Een nog snellere uitbreiding van het aantal donateurs.

U kunt ons daarbij helpen door op verenigingsavonden, of aan burens en kennissen onze folder uit te delen.

De folders zijn gratis, echter, door de hoge portokosten verzoeken wij u wel de portokosten aan ons te voldoen.

Afhankelijk van het gewicht hebben wij de maximum te verzenden aantallen folders bepaald.

8 folders f 1,10
40 folders f 2,30
80 folders f 4,25
160 folders f 5,25 te voldoen op giro
13093 propagandafonds SKF,
Oosterbeek.

Grotere aantallen, b.v. voor verspreiding tijdens grote manifestaties op aanvraag.
Telefoon (085) 33 60 45.

Broedsucces bij eksters

Gert Baeyens en Fred Koning

Inleiding

Broedsucces wordt gewoonlijk gedefinieerd als het aantal vliegvlugge jongen dat door een broedpaar van een bepaalde soort wordt grootgebracht. Wij hanteren in dit artikel het broedsucces in een zo ruim mogelijke betekenis en betrekken ook het totaal mislukken van de reproductie in onze beschouwing (broedsucces = nul). Bij de opeenvolgende activiteiten die uiteindelijk tot de produktie van levensvatbare nest jongen leiden, kunnen bepaalde milieu-factoren een gunstige of ongunstige invloed hebben. Twee belangrijke factoren zijn vrijwel algemeen bekend, nl. de predatie-druk en het voedselaanbod. Het broedresultaat zal direkt afhangen van het feit of de eieren, de pullen of hun ouders al dan niet door anderen gegeten worden. Tevens moet voor het grootbrengen van nageslacht voldoende voedsel van goede kwaliteit worden gevonden, zowel voor de ei-produktie als voor de nestjongen en hun ouders. Naast deze meer bekende factoren willen wij een derde onder de aandacht brengen, n.l. de versturende invloed van andere vogelsoorten in de vorm van competitie voor voedsel en nestgelegenheid. Wanneer het voedsel rijkelijk aanwezig is doch het wordt mede geëxploiteerd door diverse andere tafelschuimers, dan blijft er voor elke individuele eter minder beschikbaar, eventueel ook voor zijn jongen. Competitie voor dezelfde voedselbronnen kan dan leiden tot een vermindering van broedsucces.

Hetzelfde geldt voor een broedpaar dat door een paar van een andere soort van zijn nest of nestplaats wordt verdreven, met name wanneer het paar niet meer opnieuw tot nestelen komt in dat seizoen.

De mogelijke invloed van de genoemde factoren wordt nu voor de verschillende fasen in het broedgebeuren bij de ekster toegelicht.

Het vestigen van een territorium

Eksters in West-Europa tenderen in het algemeen een bepaald stuk terrein voor zichzelf af te bakenen als territorium. Dit betekent dat wanneer de mannelijke of vrouwelijke territorium-eigenaar een soortgenoot in hun gebied ontdekken, ze deze daaruit proberen te verjagen. Slechts in een aldus verdedigd territorium wordt overgegaan op nestbouw en voortplanting. Niet alle eksterparen bezitten in het voorjaar een territorium. Hoe komt dat? Baeyens (1981 b) vond een drievoudig antwoord op deze vraag. Een terrein zonder nestbomen, zoals bv. een groot aaneengesloten stuk bouwland, is niet geschikt als broedgebied en wordt dan

ook niet als zodanig verdedigd. Een terrein dat reeds geheel bedekt is door een mozaïek van eksterterritoria biedt meestal ook geen ruimte meer aan verdere gegadigden. De paren die het terrein bewonen staan niet toe dat nieuwe paren nog ergens wiggen drijven tussen de bestaande territoria in en houden door hun verdedigend en agressief gedrag een bepaalde dichtheid op peil. Er vindt in zo'n situatie een vorm van regulatie plaats: eksters kunnen dan sommige soortgenoten verhinderen tot broeden te komen. Zwarte kraaien kunnen dit in zekere zin ook. Baeyens (ibidem) zag dat de zwaardere en in man-tot-man-gevechten sterkere kraaien in staat waren om

eksters uit bepaalde gebieden te verdrijven, zodanig zelfs dat ze hun territorium verlieten en in datzelfde seizoen niet meer tot voortplanting kwamen. De kans een territorium te vestigen lijkt aldus samen te hangen met het aanbod van nestgelegenheid, met competitie binnen de soort (intra-specifiek) en met competitie met een andere soort (interspecifiek).

De nestbouw

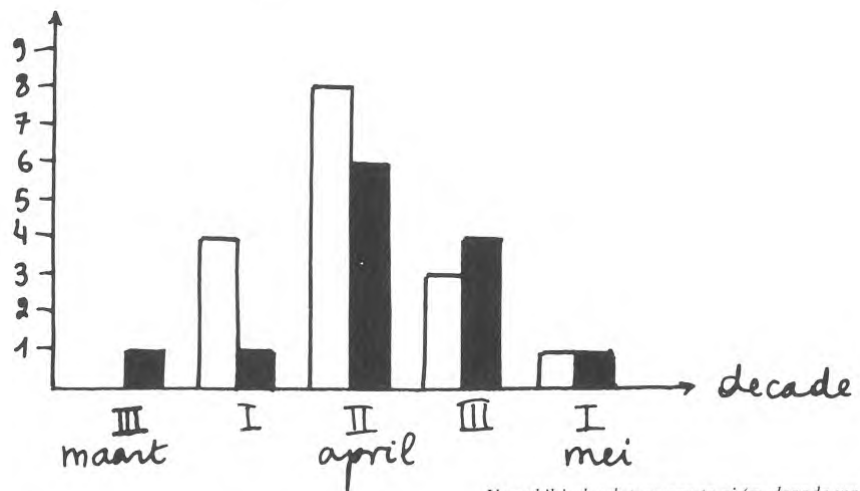
Tijdens de nestbouw worden eksters soms verstoord door zwarte kraaien, torenvalken of ransuilen, die allen graag een eksternest overnemen om er zelf hun legsel in te deponeren. Indien de eksters deze gevechten en tenslotte hun nest verliezen, kan het gebeuren dat ze niet meer opnieuw tot nestelen komen en scoren ze een broedsucces = nul. Eksters kunnen zich enigszins tegen zwarte kraaien beschermen door hun nest tijdig te overkappen en door hun nestplaats dicht bij kernen van menselijke activiteit (huizen, druk bezochte parkeerterreinen e.d.) te kiezen. Baeyens (1981 a) zag nooit dat zwarte kraaien interesse vertoonden voor overkapte nesten. Ze namen wel nesten over met een schotel- of komvorm maar was het eksternest voltooid, dan bouwden de kraaien zelf een nieuw nest in de buurt of vertoonden zich in het geheel niet bij de eksternestplaats.

Verder bleken zwarte kraaien schuwer voor mensen dan eksters; ze houden meer afstand van huizen en woonkernen (Baeyens 1981 a, Vines 1981). Eksters die in de drukte van een stad of dorpskom voldoende nestbomen aantreffen kunnen aldus de verstoring door kraaien ontwijken. In Haren, bij Groningen, vond Baeyens (1981 a) dat dicht bij mensen slechts 31% van de 52 eksternesten door kraaien werd bezocht terwijl dit 78% was van de 9 eksternesten ver van mensen.

Ekster bij dood konijn.
(Foto Fred Koning)

aantal nesten

Verskil in legdatum eerste ei (= decade waarin eileg gestart wordt) bij lage (□) en bij hoge (■) dichtheid.

De eileg

Niet alleen kan de legselgrootte worden beperkt door een aantal factoren, maar ook het leggen zelf kan worden verhinderd of onderbroken. Langdurige gevechten met zwarte kraaien hebben soms tot gevolg dat het wijfje niet tot leggen komt, met name wanneer de kraaien vlak naast of eventueel in haar nest komen broeden. Verder is tijdens het leggen predatie mogelijk, b.v. door zwarte kraai, vlaamse gaai, ekster, eekhoorn. Volledige predatie van een legsel hoeft nog niet te leiden tot een geheel falen van een broedpoging; gebeurt de predatie vroeg in het seizoen, dan kan het wijfje een nalegsel krijgen dat eventueel nog vliegvlugge jongen oplevert.

De legselgrootte is natuurlijk mede

bepalend voor het aantal jongen dat het uiteindelijk tot uitvliegen brengt. Het aantal geproduceerde eieren hangt nauw samen met het voedselaanbod, met de voedingstoestand die het wijfje bereikt heeft op het moment dat ze gaat leggen. Het is niet geheel ondenkbaar dat het voedselbedelen dat door het vrouwtje reeds tijdens de nestbouw wordt vertoond, zou bijdragen in haar uiteindelijke legselgrootte, mits het mannetje dan grip op haar bedelen in gaat.

De invloed van voedsel op legselgrootte is experimenteel aangetoond door Högstedt (1980 a) in Zuid-Zweden. Hij heeft een aantal eksterparen in het voorjaar regelmatig bijgevoerd met visafval en hun eileg vergeleken met een eileg van eenzelfde aantal paren die vergelijkbare territoria bewoonden doch niet dit extra voer kregen. De bijgevoerde paren gingen eerder leggen en produceerden grotere en zwaardere legfels. Koning vond een relatie tussen legselgrootte en broeddichtheid (tabel 1) die eventueel ook via het voedselaanbod kan worden verklaard. Tijdens de ruim 20 jaar voortgezet onderzoek naar ransuilen in de Amsterdamse Waterleidingduinen inspekteerde hij tevens een groot aantal eksternesten en registreerde de broedgegevens. In de jaren 1965-1976 schatte hij de dichtheid lager dan 5 paar/km². Na 1977 nam de eksterdichtheid merkbaar toe en bedroeg in 1980 ongeveer 10 paar/km². Dit betekent dat, bij ongeveer gelijkblijvend absoluut voedselaanbod, de broedparen bij hoge dichtheid relatief minder voedsel ter beschikking zouden hebben. Hoewel dit laatste niet is aangetoond, wijzen de verschillen in legselgrootte en in legdatum van het eerste ei (fig. 1) in dezelfde richting als de door Högstedt gevonden resultaten.

Tabel 1. Legselsgrootte in relatie tot broeddichtheid.

Mann-Whitney-U-test: $p < 0,02$.

	lage dichtheid (1965-1976)	hoge dichtheid (1980)
aantal nesten	16	13
mediane legselsgrootte	6,4	5

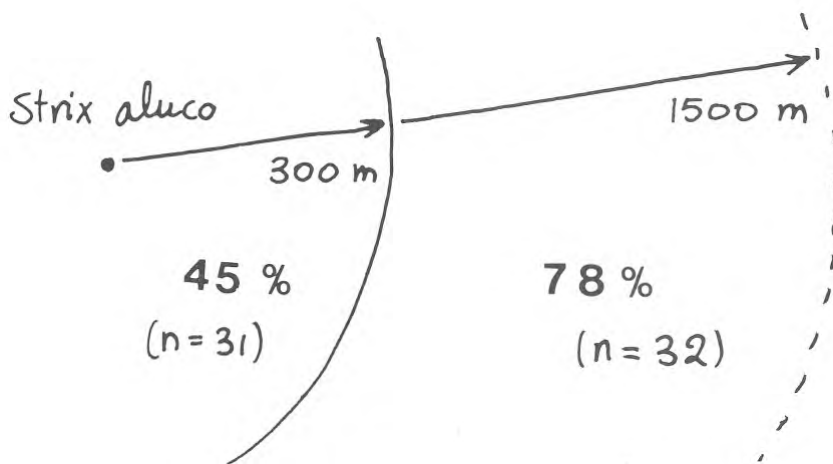
Het broeden

Tijdens het broeden spelen predatie en voedselaanbod een gelijkaardige, zij het waarschijnlijk geringere, rol bij het behoud van de eieren. Eiroof is nog steeds mogelijk doch doordat het wijfje het grootste deel van de tijd op het nest aanwezig is, kan zij het legsel actief verdedigen tegen eventuele predatoren. De frekwentie en de duur van het verlaten van het nest zouden echter kunnen worden beïnvloed door de hongertoestand van het wijfje. Wanneer ze weinig door haar partner wordt gevoerd, zou de neiging om zelf voedsel te zoeken groter kunnen worden. Frekwente en langdurige afwezigheid zou de ontwikkeling van de eieren kunnen vertragen en de predatiekansen kunnen verhogen. Deze hypothese is o.i. nog niet door onderzoek gestaafd.

De pullenverzorging

De groei van de nestjongen wordt ongetwijfeld sterk bepaald door de hoeveelheid en de kwaliteit van het door de ouders aangeboden voedsel. Het totaal aantal pullen dat uiteindelijk uitvliegt hangt tevens ook van predatie af.

De door Högstedt (1980 a) bijgevoerde eksterparen brachten meer jongen groot dan de niet bijgevoerde paren. Deze zweedse onderzoeker heeft echter nog op een andere wijze het voedselaanbod en het effect daarvan op broedsucces gemanipuleerd. Gezien de ekster en de kauw een grote overlap in menu vertonen (ze foerageren beide op bodeminsekten, andere kleine evertbraten, onkruidzaden) veronderstelde Högstedt (1980 b) dat een eksterpaar met meerdere kauwenbroedparen binnen het territorium minder voedsel voor zichzelf zou overhouden dan eksterparen die hun voedselvoorraad niet door kauwen zagen aangetast. Daarom voorzag hij vergelijkbare eksterterritoria deels wel en deels niet van nestkasten, die spoedig door kauwen werden bezet. Toen bleek dat de eksterpullen in de territoria met kauwen minder in gewicht toenamen en een grotere kans liepen op predatie door de bonte kraai dan de eksterpullen in de kauwen-vrije territoria. Dit was te wijten aan het feit dat de eerste groep van eksterouders meer tijd nodig had om het benodigde voedsel te verzamelen en dus niet alleen minder vaak de jongen kon

Percentage succesvolle eksterbroedparen dicht bij of ver van een bosuilnest $\chi^2 = 5,92$; $p < 0,02$.

voeren, maar ook het nest langer onbewaakt liet, hetgeen de bonte kraai ten goede kwam.

De kans op predatie is recht evenredig met de frekwentie waarmee predatoren het eksternest belagen. Baeyens vond dan ook dat de eksters die in haar studiegebied dicht bij mensen broedden, een hoger succes hadden dan de eksters die ver van mensen nestelden. Een tweede faktor beïnvloedde de kans op predatie door kraaien, nl. de overkapping van het nest. Er is reeds vermeld dat kraaien minder of geen interesse vertoonden voor overkapte nesten, maar wel de open nesten van eksters bezochten. De relatie tussen broedsucces en overkapping enerzijds, en afstand tot mensen anderzijds spreekt dan ook uit de gegevens die Baeyens in Haren verzamelde (tabel 2). Een vermindering van predatiekans draagt bij tot hoger broedsucces.

Tabel 2. Percentage paren met broedsucces in verschillende nestelsituaties. Aantallen nesten tussen haakjes.

% paren met jongen	dicht bij mensen	ver van mensen
nest met kap	72 (46)	47 (15)
nest zonder kap	10 (10)	0 (8)

Sterfte van de oudervogels

Wanneer één van beide ouders sterft door ziekte of predatie, is de overlevende niet in staat om tegelijkertijd voor zichzelf én nageslacht te zorgen. Eieren worden niet verder bebroed, ook niet door alleen blijvende wijfjes. Een ekster die zijn partner verliest, gaat nog wel door met het voeren van de jongen maar kan doorgaans aan hun voedselbehoefte niet voldoen. Sterfte van één der ouders betekent dus meestal een mislukken van de broedpoging. Wellicht daarom vond Koning in de Amsterdamse Waterleidingduinen dat eksters die binnen 300 m van het nest van een bosuil broedden, minder broedsucces

hadden dan paren die verder weg nestelden (fig. 2). Hij konstateerde nl. dat veel adulte eksters door bosuilen werden geslagen, meer dan nestjongen.

Slotbeschouwing

Voedsel, nestgelegenheid en predatie blijken aldus een grote rol te spelen bij de reproductie van eksters. Binnen de soort zijn deze factoren allen onderkend. Er is intra-specifieke competitie voor voedsel en nestgelegenheid in de vorm van territoriaal gedrag en ze roven eikaars eieren. Bij andere genoemde soorten blijkt de zwarte kraai nogal een boosdoener; hij kan op alle drie genoemde wijzen het broedsucces van de ekster beperken. In elk geval zijn meerdere vormen van natuurlijke produktie-beperking vastgesteld. Met name de rol van kompetitoren voor voedsel en nestgelegenheid hebben we onder de aandacht willen brengen. Bij fauna-regulatie door de mens, b.v. door het aanbrengen van nestkasten, het verstrekken van voedsel of door bejaging, kunnen we ook een verandering verwachten in de competitieve interacties. Verandering van de intra- en interspecifieke competitie zou in de prognoses van menselijk ingrijpen moeten worden betrokken.

Literatuur

- Baeyens, G. (1981 a): Magpie breeding success and Carrion Crow interference - *Ardea* 69 (125-139)
 Baeyens, G. (1981 b): Functional aspects of serial monogamy: the Magpie pair-bond in relation to its territorial system - *Ardea* 69 (145-166)
 Högstedt, G. (1980): Effects of additional food on reproductive success in the Magpie (*Pica pica* L.) - PhD-thesis, Univ. of Lund
 Högstedt, G. (1980): Prediction and test of the effects of interspecific competition - *Nature* 283 (47-50)
 Vines, G. (1981): A socio-ecology of Magpies *Pica pica* - *Ibis* 123 (190-202)

Houtsnippen en jachtfratsen

Reinier Akkermans

Hout- en watersnip zijn in de jachtwet opgenomen, omdat het bejagen ervan een bijzonder sportieve prestatie heet te zijn. Van oudsher zijn ze een gewaardeerde jachtbuit. Door hun verborgen leefwijze en lage dichtheden is het onmogelijk dat snippen schade of overlast veroorzaken. Ook hun aantallen nemen niet ongebreideld toe. Van jacht, uit oogpunt van natuurbeheer, is hier dan ook geen sprake. Snippenjacht is puur sport en plezier. Speciaal het schieten van houtsnippen is met bijzonderheden omgeven.

Prestatie van formaat

De houtsnip is een solitair levend dier. Bij onraad zal de vogel zich zo laag mogelijk op de grond drukken, waar hij door zijn schutkleur nagenoeg onzichtbaar is. Wanneer de snip uiteindelijk toch opgestoten wordt vliegt hij zigzaggend weg. Het is een zeldzame

toevalligheid wanneer twee houtsnippen tegelijk opvliegen. Snel handelen en goed schutterschap zijn vereist om een snel wegvliegende snip neer te schieten. Het schieten van twee houtsnippen in één schot, een doublet, wordt in jachtkringen dan ook als een prestatie van formaat gezien. Als eer voor dergelijke sportieve en kundige mensen bestaat de Bols Snippenclub.

Bols Snippenclub

De Bols Snippenclub is een exclusieve club waar jagers uit verschillende Europese landen lid van kunnen worden, nadat ze in het bijzijn van twee getuigen een houtsnippendoublet geschoten hebben. Deze club, die in 1949 is opgericht, bestaat nog steeds en tel momenteel ca. 3000 leden. Wanneer men als lid geaccepteerd wordt ontvangt men een speldje met daarin gegraveerd de datum van het gelukkige

schot. Van ieder volgend doublet worden de data eveneens in het speldje gegraveerd. Bij het vijfde ontvangt men een speciaal speldje. Tevens ontvangt het nieuwe lid de groene Bols Snippenclub das met clubembleem en twee liter jenever.

De kleinste jachttrofee

De Bols snippenclub is niet het enige belachelijke gebruik rond de houtsnip. Van sommige dieren worden door de jager bepaalde delen bewaard en geprepareerd om er later mee te pronken (bijvoorbeeld het gewei van hert of ree). Dergelijke zaken worden jachttrofeeën genoemd.

Wanneer een jager een houtsnip geschoten heeft, dan zal hij het duimveertje uit de gedode vogel trekken en dit tussen de band van zijn hoed steken als teken van zijn kunnen. Het houtsnippenduimveertje, wat in jagerskringen schilders- of penseelveertje heet, is de kleinste jachttrofee.

Zo doorgaan?

Duidelijk demonstreren deze riten en mystiek rond houtsnippen hoe absurd het is, dat volwassen mannen deze kleine vogels moeten doden om zelf binnen hun „groene” vriendenkring in

BOLS Snippen Club

BOLS WOODCOCK CLUB
CLUB DE MÉCASIERS DE BOLS
BOLS SCHNEFFEN CLUB

P.O. BOX 1575 1000 BS AMSTERDAM, THE NETHERLANDS
TEL. 02526 81 41
AMRO BANK AMSTERDAM 41 10 38 304
POSTBUREAU 1575

WIJZIGINGEN VANAF 5 JULI 1980:
CHANGES AS FROM 5TH JULY, 1980:
P.O. BOX 1575
2150 RN NIEUW-VENNEP,
THE NETHERLANDS
TEL. 02526-881 41
TELEGR. LUCASBOLS NIEUWVENNEP

REF

NIEUW VENNEP

REGLEMENTEN

De Bols Snippen Club is opgericht in 1949 en heeft de volgende reglementen.

De club accepteert als lid diegene, die een doublet houtsnippen heeft geschoten in aanwezigheid van twee getuigen. Deze prestatie moet plaats vinden gedurende de periode herfst/winter met een dubbelloops jachtgeweer. Onder een doublet verstaat de club het schieten van twee houtsnippen binnen enkele seconden zonder de kolf van het geweer van de schouder te nemen.

Het lidmaatschap is gratis en verleent een speldje en een speciaal voor de Bols Snippen Club ontworpen groene das met het Club-embleem. De gegadigde hiervoor moet een verklaring zenden, ondertekend door zijn ooggetuigen, met vermelding van datum en jachtvereniging, waarvan hij lid is.

De data van elk volgend doublet houtsnippen zullen gegraveerd worden in het speldje. Bij het vijfde doublet ontvangt men een speciaal speldje.

Nog geen lid van de BOLS SNIPPEN CLUB?

Nog geen kans gehad? Sinds 1949 werden reeds 1500 jagers lid van deze exclusieve club. Zij vormen een selecte groep schutters die zich met geluk en bekwaamheid het lidmaatschap waardig toonden.

Reglement. Toetreden kan ieder lid der Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging of van de Nederlandse Vereniging van Jachtopzichters, dat een doublet vliegende houtsnippen schiet gedurende de tijd dat deze jacht is opgesteld. Hiervan dient, onder opgave van plaats en datum, alsmede van het lidmaatschapsnummer der K.N.J.V. of N.V.v.J. en mede ondertekend door twee getuigen, mededeling te worden gedaan aan de Erven Lucas Bols te Amsterdam.

Premie. Zilveren lidmaatschapsinsigne, benevens een 2 literkruik Bols Z.O. Genever of 2 flessen Bols Sloe Gin. Wanneer een reeds toetredende lid wederom een doublet houtsnippen schiet, wordt op het insigne een desbetreffende aantekening gegraveerd, terwijl tevens nog een literkruik Bols Z.O. Genever of een fles Bols Sloe Gin ter beschikking wordt gesteld.

Onder ongeveer dezelfde voorwaarden kunnen schutters in andere landen toetreden tot de Bols Snippen Club.

Voor de regelmatige gebruikers van Bols-producten zijn gratis tableau-kaarten beschikbaar, aan te vragen bij de Erven Lucas Bols te Amsterdam.

aanzien te stijgen.

Het wordt daarom hoog tijd dat minister De Koning van Landbouw en Visserij aan dit wrede spel een einde maakt en alle snippen deugdelijk beschermt door overbrenging van de snippen van de jachtwet naar de Vogelwet.

De kleinste jachttrofee; jager ontleent het z.g. schilders- of penseelveertje aan een Houtsnip. (foto mevr. Van Aalst-Haitsma Mulier)

Het wel en wee van ons vee

„Het Wel en Wee van ons Vee” is een boekje samengesteld door Wim de Kok en uitgegeven door Aktie Lekker Dier, een organisatie die voorlichting geeft over de moderne veehouderij. Vooral kippen, varkens en kalveren slijten hun bestaan onder erbarmelijke omstandigheden in de bioindustrie. Wie heeft nog nooit gehoord van een legbatterij? Dat er echter 5 tot 6 kippen zitten in een ruimte zo klein als een supermarktmandje en dat jaarlijks meer dan 30 miljoen kippen dit lot treffen, zal voor velen nieuw zijn.

Daarover en over de achtergronden van de bioindustrie gaat dit boekje. Zo'n 65 onderwerpen worden behandeld en met foto's toegelicht. Het boekje is speciaal bestemd voor kinderen tot 13 jaar.

Het is te bestellen door f 7,90 over te maken op giro 3116614 t.n.v. Aktie Lekker Dier, Jansveld 45, Utrecht, onder vermelding van „Het Wel en Wee van ons Vee”.

De graskarper, natuurlijke bestrijding of bestrijding van natuur?

Cor ten Haaf

Sinds 1977 wordt de uit China afkomstige graskarper (*Ctenopharyngodon idella* (Val.)) in de Nederlandse wateren uitgezet bij bestrijding van overtollige waterplantengroei. Dit als alternatief voor het veel duurdere mechanische en het milieu-onvriendelijke chemische schonen van sloten.

Voorstanders spreken van een geslaagd voorbeeld van biologische bestrijding. Natuurbeschermers, die uit ervaring weten wat voor desastreuze gevolgen het introduceren van exoten voor het omringende milieu kan hebben, houden echter hun hart vast.

Ook sportvissers blijken niet onverdeeld gelukkig met deze nieuwe vangst. Wat is er precies aan de hand?

Alternatief schonen

Om een goede aan- en afvoer van water te verzekeren vindt sinds eeuwen bestrijding van waterplanten plaats. Aanvankelijk gebeurde dit met de hand, later zijn ook machines ingezet. Door verontreiniging, veroorzaakt door o.a. industriele lozingen (Rijn) en toegenomen gebruik van kunstmest in de landbouw, is ons oppervlaktewater de laatste vijftig jaar belangrijk voedselrijker geworden (eutrofiëring). Hoewel dit tot een afname van het aantal soorten waterplanten leidt, neemt de produktie van de overgebleven sterke soorten (gedoomd hoornblad, smalle waterpest, draadwieren) flink toe, hetgeen er ook weer toe leidt dat de kosten van het slootonderhoud toenemen.

Agrariërs en waterschappen, die dus voor een deel zelf verantwoordelijk zijn voor de ontstane situatie (kunstmest), klagen dat mechanisch schonen niet meer in de moderne bedrijfsvoering past, en dringen er op aan dat naar andere methoden wordt uitgezien. In plaats van de oorzaken bij de kern aan te pakken zoekt men ook hier de oplossing van het probleem in de in onze westerse samenleving zo vertrouwd geworden

symptoombestrijding. Deze vond men het eerst in de chemische hoek, de z.g. biologisch persistente herbiciden. De gevolgen van deze middelen voor het milieu waren echter dusdanig dat de overheid normen aan het gebruik ervan stelde, waardoor deze goedkope methode onmogelijk werd.

Het lag voor de hand dat men, in een tijd waarin iedereen de mond vol had over natuur en milieu, de oplossing zocht in de biologische bestrijding. Men stuitte al gauw op de graskarper, deze uit China afkomstige Cyprinide bleek, in tegenstelling tot onze inheemse vissoorten, in staat, met zijn hoornige slokdarmtanden, hogere waterplanten te kunnen consumeren, tot zelfs riet toe. Sinds 1966 gebruikt de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (O.V.B.) de vis al bij het bestrijden van waterplanten in haar kweekvijvers, zodat enige ervaring aanwezig is. Verder lijkt het onwaarschijnlijk dat de graskarper zich in ons klimaat op natuurlijke wijze zou voortplanten. Dat hij ook als sportvis kan dienen is een bijkomend meevallertje. „De sportvisser krijgt er

De graskarper een welkome hulp bij het beheer? (foto OVB)

naast een bondgenoot ook een interessante, schuwe en sterke vissoort bij” zo concludeerde men.

Werkgroep graskarper

Men besluit tot experimenteren en richt daartoe de werkgroep graskarper op.

Hierin zijn vertegenwoordigd:

- Centrum voor Agrobiologisch Onderzoek. (C.A.B.O.)
- De sportvissersfederaties.
- De O.V.B.
- Het Rijksinstituut voor Visserij Onderzoek.
- Het Ministerie van C.R.M. (natuurbehoud)
- Het Rijks Instituut voor Natuurbeheer.
- De Unie van Waterschappen.

Het doel van de werkgroep is na te gaan:

- a. Kan de graskarper in Nederland inderdaad waterplanten bestrijden?
- b. Hoeveel kg graskarper moet per ha worden uitgezet en van welke afmeting?
- c. Treden er bij toepassing nadelige invloeden op de rest van de visstand, op het aquatisch milieu of op de oevers op?

Na een aantal binnen- en buitenexperimenten op kleinere schaal, worden in 1977 de eerste praktijkobjecten bezet. Voor uitzetting heeft men een vergunning van de Minister van Landbouw en Visserij nodig, die hij onder de volgende voorwaarden verleent:

1. Het water moet een plantenprobleem kennen.
2. Het water moet afgesloten zijn van aangrenzend water, om de verspreiding van graskarper tegen te gaan.
3. De uitzettingsdichtheid bedraagt maximaal 250 kg per ha.
4. Sportvissers moeten gevangen

*Het schonen van sloten; mechanisch.
(Foto Fred Hess)*

- graskarpers terugzetten in hetzelfde water.
5. Graskarpers moeten door de O.V.B. geleverd worden i.v.m. verspreiding van visziekten.
 6. Vooraf moet het C.R.M. overlegd worden over het al of niet uitzetten in het betreffende water.
- Tot zover dus geen vuiltje aan de lucht, alles lijkt goed voorbereid. Mochten er bij tegenstanders nog twijfels bestaan over de eventuele gevolgen van het uitzetten van graskarpers, dan zouden deze inmiddels door de onderzoeksresultaten van de werkgroep ontzenuwd moeten zijn, zo zou men verwachten. De praktijk blijkt echter anders.

*Het schonen van sloten; chemisch.
(Foto Fred Hess)*

De eerste klachten

Enkele jaren na de eerste uitzettingen komen er negatieve berichten. In het blad *Vissport* klagen vissers regelmatig over de achteruitgang van viswater na uitzetting van graskarper. De redactie van *Vissport* zegt zelf in een artikel¹⁸: „Vaststaat, dus zeker is, dat de wateren waarin graskarper is uitgezet rigoureus van karakter zijn veranderd, de planten zijn verdwenen, ze hebben opgehouden goed viswater te zijn, ze hebben hun helderheid min of meer verloren en ze zijn bezitters van graskarpers die steeds beter met de hengel te vangen zijn omdat hier en daar al voedselschaarste optreedt.”

Ook bij natuurbeschermers rijst de vraag wat nu precies de gevolgen zijn van graskarperuitzettingen op het omringend milieu.

De werkgroep graskarper heeft sinds haar oprichting een omvangrijke hoeveelheid artikelen en rapporten gepubliceerd, waarvan er echter weinig gedetailleerd op deze gevolgen ingaan. Een C.A.B.O.-publikatie²⁴ van Van Zon en Zonderwijk doet dit wel, terwijl in andere publicaties veel aan dit artikel wordt gerefereerd. In tabellen wordt de invloed op makroflora, makrofauna, ichtyofauna (andere vissoorten), plankton en waterkwaliteit gegeven. De veranderingen zijn niet schokkend en men concludeert dan ook dat er geen sterke negatieve effecten door het toelaten van graskarper behoeven te worden gevreesd. Als we de tabellen nader bekijken, blijkt deze conclusie echter wat gewaagd. De veranderingen zijn slechts 3 à 4 jaar gevolgd, de waterkwaliteit en plankton zelfs maar 1 jaar.

Behalve het verdwijnen van

waterplanten, zullen direkt negatieve effecten niet sterk zijn, omdat er in en om ons water nauwelijks organismen voorkomen die net als de graskarper hogere waterplanten eten. Als bij een hoge bezettingsdichtheid de waterplanten snel schaars worden, schakelt de graskarper over op ander voedsel.

Zoöplankton en bodemleven (benthos) kunnen dan een belangrijk deel van het menu gaan uitmaken. In zo'n geval worden een groot aantal organismen, waaronder veel vissoorten, direkt beconcurrerd. Indirekt zijn er ook invloeden te verwachten, die echter pas na langere tijd aan het licht komen. Veel vissoorten gebruiken waterplanten om hun eieren op af te zetten en sommige soorten brengen een deel van hun leven hangend aan waterplanten door (z.g. hangend broed). Waterplantenbedden geven beschutting en fungeren als schuilplaats en zorgen voor een deel van de zuurstofproductie in het water.

Polen

Ook buiten onze grenzen is op grote schaal met graskarpers geëxperimenteerd, waarbij men soms de effecten over een langere periode bestudeerde. In het Dgal Wielki meer in Polen⁹ begon men in 1966 met het uitzetten van graskarpers, in totaal zette men 28,7 kg per ha uit; een voor Nederlandse begrippen lage dichtheid. Zeven jaar na uitzetting begon men met het bestuderen van de gevolgen op de vegetatie. In de periode van 1973 tot 1978 verdwenen 9 van de 12 bestudeerde plantensoorten geheel uit het meer, terwijl de geproduceerde biomassa terugliep van 700 ton in 1974 tot 9 ton in 1978. De visvangsten in het meer vertoonden tussen 1968 en 1978 een dalende tendens. Vooral ruisvoorn en zeelt, soorten die zich altijd tussen de vegetatie ophouden, liepen sterk terug. Toen na 1975 de overgebleven waterplanten niet meer voldoende waren om de graskarpers te voeden, gingen ze concurreren met vissoorten die zich voeden met benthos, zoals de brasem. Ook deze soort liep hierna terug, en met de graskarper zelf ging het in deze periode ook niet best, hun gewichtstoename en conditie liep achteruit.

Verschillende langlopende onderzoeken uit de Verenigde Staten, de Sovjet Unie en Joegoslavië wijzen in dezelfde richting.

Graskarpers en amfibieën

Een ander opvallend gemis aan het Nederlandse onderzoek, is dat aan een aantal watergebonden dieren, zoals watervogels en amfibieën geen aandacht wordt besteed. Ook in het buitenland zijn gegevens hierover schaars. Een onderzoek naar de invloed van

graskarper-uitzetting op watervogels in een objekt in de Verenigde Staten wees een afname van deze dieren uit⁶. Op de noodzaak van onderzoek naar de invloed op amfibieën wordt gewezen in een artikel van Van Leeuwen (universiteit Leiden).¹⁰

11 van de 14 in Nederland voorkomende amfibieën bevestigen hun eieren aan waterplanten. In 1978 werden in een aantal sloten, die door de gewone pad als broedplaats gebruikt werden, graskarpers uitgezet. In juni 1978 kwamen in alle sloten nog jonge padden voor. In de vroege zomer van 1979 was het effect van graskarpers op de vegetatie goed te zien in een sloot die meer dan 70 graskarpers bevatte. In een sloot vlakbij, waar maar een paar graskarpers werden gezien was de vegetatie normaal. In juni 1979 werden geen jonge padden in de eerste sloot gevonden, terwijl eerder dat jaar 140 padden de sloot bezochten om eieren af te zetten (ongeveer hetzelfde aantal als in de voorafgaande 4 jaar). In de tweede sloot telde men 90 jonge padden.

Bron van eutrofiëring

In tegenstelling tot mechanisch of met de hand schonen, worden bij waterplantenbestrijding met graskarpers geen voedingsstoffen afgevoerd. De helft van het opgenomen voedsel komt half verteerd en voor een deel slechts als gefragmenteerd materiaal in het water terug. De vrees dat eutrofiëringsverschijnselen zouden gaan optreden lijkt dan ook gerechtvaardigd. In het artikel van Van Zon en Zonderwijk wordt gesteld dat hiervan in de praktijk nooit iets is gebleken. Zij geven hierbij een tabel waaruit zou moeten blijken dat alle fysisch-chemische parameters behalve ijzer en mangaan niet door graskarperuitzetting worden beïnvloed.

De cijfers die worden gegeven zijn echter percentages die slechts één jaar na de uitgangssituatie werden gemeten. Klapwijk (hydrobioloog Rijnland) merkt in zijn artikel⁸ terecht op dat nergens in rapporten of publikaties een behoorlijke serie van fysisch-chemische waarnemingen in graskarper-objekten met controles over een tijdsverloop van enkele jaren te vinden is, en hij pleit ervoor dat in deze richting meer onderzoek wordt verricht. Verder stelt Klapwijk dat er in 1976 in graskarper-objekten een toename van algengroepen geconstateerd is die een duidelijk eutrofe toestand indiceren. „Hieruit moge blijken, dat de mogelijkheid van eutrofiëring door graskarpers (verschuiving probleem waterplanten naar planktonische algen) zoals bijvoorbeeld in het buitenland door Menzel () is gevonden, ook voor Nederland niet geheel ondenkbaar is.

Invoer visziekten

Een ander gevaar van graskarper-uitzetting is dat de mogelijkheid bestaat van invoering van minstens 10 voor Nederland nog onbekende of zeldzame visziekten¹. Dit gevaar is door de werkgroep vroegtijdig ingezien, en men bepaalde dat graskarper alleen bij de O.V.B. mag worden betrokken, die over ziektevrij materiaal beschikt.

Toen de graskarper zich een zekere mate van populariteit had verworven, werden ze ook voor de aquariumhandel interessant, met als gevolg dat momenteel op legale wijze uit het buitenland geïmporteerde graskarpers verhandeld worden. Het gevaar van illegale uitzetting en invoering van visziekten is hiermee zeer wezenlijk

*Het schonen van sloten; met de hand.
(Foto F red Hess)*

geworden. Regelmatig krijgt de O.V.B. aanvragen van particulieren binnen die graskarpers in hun water willen uitzetten, welke soms niet eens worden beantwoord¹⁸.

Zou het voor deze mensen niet verleidelijk worden naar de aquariumhandelaar te stappen, die graag verkoopt en geen moeilijke vragen of voorwaarden stelt?

Zelfstandig voortbestaan

In publikaties van de werkgroep is altijd benadrukt, dat van een oncontroleerbare verspreiding van graskarpers geen sprake kan zijn, omdat natuurlijke voortplanting onder Nederlandse omstandigheden uitgesloten moet worden geacht.

Ondanks de vrij hoge eisen die aan het voortplantingsmilieu worden gesteld, zijn er evenwel minstens 10 plaatsen, buiten het natuurlijke verspreidingsgebied waar ze zich voortplanten. Cross⁴ merkt op dat voortplanting in Engeland misschien kan plaatsvinden bij waterlozing in stromend water dat tijdelijk warm is. Het lijkt niet ondenkbaar dat dergelijke situaties ook in ons land voorkomen. Natuurlijk niet in graskarper-objekten, het is echter de vraag of de afsluiting van deze objekten wel altijd gewaarborgd is.

Het is een bekend feit dat sportvissers hun gevangen vissen soms in ander water terugzetten dan waarin ze gevangen zijn. De vissen worden vaak meegenomen om thuis te tonen en daarna in het dichtstbijzijnde water gedeponeerd. Ondanks de verbodsbepaling zal dit zeker ook wel eens met graskarpers gebeuren. Verder blijken de afsluitingen soms zeer gebrekkig. In een bij de auteur bekend objekt in de Schermer waren de duikers die de verbinding met het aangrenzende polderwater vormen, afgeschermd met een tussen 2 palen gespannen stuk gaas.

Na 2 jaar waren de palen op verschillende plaatsen al zo ver voorover gezakt dat graskarpers gemakkelijk achter de palen langs konden ontsnappen. Op een plaats was het gaas zelfs geheel voor de opening verdwenen. Het lijkt dan ook zeer de vraag of het verstandig is de verantwoordelijkheid voor het afsluiten van objekten aan de waterbeheerder over te laten. Dit geldt ook voor het beheer van de graskarperpopulaties zelf. De laatste jaren wordt door de werkgroep erkend dat de voedselopname van graskarpers enige tijd na uitzetting zo groot kan worden dat dit negatieve gevolgen heeft voor het milieu. Men stelt dat de waterbeheerder dit zelf in de gaten moet houden, als hij denkt dat het fout gaat dan moeten er maar graskarpers verwijderd worden. Dit onderhoud zal in de praktijk niet eenvoudig blijken. Klapwijk zegt hierover: „Ten eerste groeien de vissen en gaan ze daardoor steeds meer eten. Ten tweede is de vreetactiviteit sterk afhankelijk van de watertemperatuur, zodat in het ene jaar een water veel kaler gevreten zal worden dan in een ander jaar. Ten derde zijn met name de aanvragers (zoals b.v. gemeenten, particulieren, waterschappen of polders) er meestal vanuit economische motieven bij gebaat dat een water zo kaal mogelijk is aan waterplanten. Dan hebben ze namelijk aan hun onderhoudsplicht voldaan”.

Conclusie

Ik zou ervoor willen pleiten dat bij de bestrijding van overtollige waterplantengroei eerst wordt nagegaan in hoeverre men de werkelijke oorzaken zou kunnen wegnemen. Waterplantenbestrijding met graskarper is een vorm van symptoombestrijding, die veel eerder uit economische dan uit milieuvriendelijke overwegingen wordt toegepast. Het uitzetten van graskarpers

in praktijk-objekten is onverantwoord, zolang door de werkgroep graskarper onvoldoende is aangetoond dat hierbij geen nadelige invloeden voor het aquatisch milieu optreden. Hiervoor zou men eerst langlopend onderzoek naar de invloeden op alle onderdelen van het aquatisch milieu moeten verrichten. Bij uitzetting in de praktijk mag de verantwoordelijkheid voor het onderhoud, van zowel de afsluitingen, als de graskarperpopulatie zelf, niet bij de onderhoudsplichtige van het water worden gelegd. De verkoop, in de aquariumhandel, van uit het buitenland geïmporteerde graskarper moet verboden worden.

Literatuur:

- Banning, P. van. 1977. *Visserij* jrg. 30 p. 26. „Gevaren bij illegale uitzetting van de graskarper”.
- Boer, N. de. 1980. *Vissport* jrg. 11 no. 3 p. 46. „Graskarperconfrontaties”.
- Bouquet, H. G. J. 1976. *Visserij* jrg. 29 p. 224. „Graskarper in het visstandbeheer”.
- Cross, J. 1969. *Journal of fishbiology*, vol. 1. no. 1. p. 27. „Aquatic weed control using grasscarp”.
- Forrest, J. en Robert D. Gasaway. 1977. „Effect of grasscarp on native fish populations”.
- Gasaway, Robert D. en Thomas Duder. 1977. „Effect of grasscarp introduction on waterfowl habitat”.
- Ketting, K. 1976. *Vissport*, jrg. 7. no. 5 p. 16. „Graskarper, een aanwinst?”
- Klapwijk, S. P. 1979. *Waterschapsbelangen* jrg. 64 p. 17. „Graskarpers ook goed voor de waterkwaliteit?”
- Krzywosz, T. W., Krzywosz en J. Radziej. 1980. *Ekol. Pol.* jrg. 28 p. 433. „The effect of grasscarp on aquatic vegetation and ichthyofauna of Lake Dgal Wielki”.
- Leeuwen, B. H. van. 1979. *Environmental Conservation*, jrg. 6 p. 264. „Grasscarp: A threat to our amphibia?”
- Mann, H. 1978. *Fisch und Fang*, jrg. 19 p. 788. „Graskarpfen beeinflussen artenzusammenstellung”.
- Menzel, A. von. 1974. *Proc. EWRs*, 4th. Symp. Aquatic Weeds 139. „Gewässerreinigung durch pflanzenfressende Fische”.
- Nijssen, H. en S. J. de Groot. 1975. *K.N.N.V. meded.* no 108. „Zoetwatervissen”.
- O.V.B. Jaarverslag 1976-1977. Bericht: 1979 - 1. Bericht: 1980 - 3.
- Riemens, R. G. 1980. *Waterschapsbelangen*, jrg. 65 p. 534. „Driejaar praktijkervaring met de graskarper”.
- Steinmetz, B., C. J. v. Ginkel en A. Feith. 1978. *Visserij* jrg. 31 p. 332. „Enige resultaten v. d. enquête onder sportvissers die in 1976 en 1977 het graskarper-objekt in de polder Achtienhoven zochten”.
- Vinogradov, V.K. en Z.K. Zolotova. 1974. *Hydrobiology Journal* jrg. 10 p. 72. „The influence of the grasscarp on aquatic ecosystems”.
- Vissport*: redactie in „Opsteker” jrg. 9 no. 5 p. 19. „Graskarper”. Brievenlijst in „Postbus”, jrg. 9 no. 2 p. 11. „Hengels en graskarpers”.
- Werkgroep graskarper. 1975. *Visserij* jrg. 28 p. 12. „De graskarper”.
- Zon J. C. J. van. 1974. *Waterschapsbelangen* jrg. 59 p. 155. „Biologische onkruidbestrijding in opmars”.
- Zon J. C. J. van. 1973. *Landbouwk. Tijdschrift* jrg. 85 p. 165. „Visies op de bestrijding van waterplanten in eutroof oppervlaktewater in Nederland”.
- Zon J. C. J. van. 1976. *Aquatic Botany* jrg. 3 p. 143. „Grasscarp in Europe”.
- Zon J. C. J. van. 1977. *Aquatic Botany* jrg. 3 p. 105. „Introduction to biological control of aquatic weeds”.
- Zon J. C. J. van en P. Zonderwijk. 1976. *C.A.B.O. publ.* no. 026. Wageningen. „Profiel van de graskarper in Nederland”.

Zangvogelvangst in België

Dit jaar zullen in België opnieuw bijna 60.000 trekvogels worden gevangen. Bij Ministeriële Besluiten tot regeling van de bevoorrading van de vogelkwekers en vinkeniers in het Waalse Gewest en in het Vlaamse Gewest, is voor ieder van deze gewesten de vangst van bijna 30.000 vogels toegestaan, waaronder alleen al voor Wallonië 13 soorten trekvogels. Deze vergunning is met name in strijd met het Verdrag van Bern en zelfs met de Vogel Richtlijn van Brussel.

De jacht in de winter van 1981 -1982

Rita Stockmann

In veel opzichten heeft de afgelopen winter een merkwaardig verloop gehad, met extreme temperatuursverschillen en sneeuwsituaties binnen onze grenzen. Dat de minister van Landbouw drs. J. de Koning geen raad wist met deze weersomstandigheden, bleek uit zijn zig-zag jachtbeleid, dat beloofd werd met een stroom van klachten over jagers die jaagden op uitgeputte en hongerende dieren.

December 1981

Op 22 december 1981 werd wegens strenge vorst en sneeuw de jacht gesloten op hazen, patrijzen, fazanten, goudplevieren, snippen, alle watervogels, ganzen en koeten. Nog dezelfde dag verzocht Kritisch Faunabeheer de minister ook de jacht op konijnen, vossen, kleine roofdieren, kraaien, kauwen, eksters, vlaamse-gaaien, herten, reeën en wilde zwijnen te sluiten. Wat is tenslotte het verschil tussen een hongerend konijn en een hongerende haas? Hieraan gaf de minister geen gevolg. Dat de kerstverrassing van de Koning bij de jagers slecht viel, kunt u lezen in bijgaand commentaar uit de Nederlandse

Jager.

Reeds op 28 december werd de heer Gooden (CDA Eerste Kamer) bereid gevonden het ongenoegen van de jagers te vertalen in politieke termen. Een van zijn vragen luidde: „Weet de minister dat juist in de laatste weken van december in veel jachtvelden met het oog op voorkoming van overmatige wildschade correctief wordt gejaagd?” Daarop haastte de minister zich, gevolg te geven aan de eis van de jagers en op 30 december werd het jachtverbod opgeheven. Officieel heette het dat er een weersverbetering ingetreden was. De ijsberichten van Rijkswaterstaat waren rond die dagen onveranderd ongunstig. De noordelijke rivieren waren onbevaarbaar en het IJsselmeer was alleen te bevaren in konvooi met een ijsbreker voorop. Plassen en sloten waren potdicht en bleven dat tot de volgende vorstperiode in januari.

Januari 1982

Wederom was de vorst ingevallen. Op 8 januari stuurde Kritisch Faunabeheer een telegram naar minister de Koning met de volgende inhoud:

*Voor de Kerst nog wat gezellige jachtjes onder elkaar.
(Foto Fred Hess)*

„Excellentie, de Stichting kritisch Faunabeheer verzoekt u opnieuw de jacht op alle thans bejaagbare diersoorten onmiddellijk te sluiten. Jagen op dieren, die ernstig verzwakt zijn door de koude van december en de huidige weersomstandigheden, is hoogst onverantwoord en immoreel”. Daarop vroeg de minister advies aan de Jachtraad. Behalve boeren, jagers en bosbouwers, telt deze uit 15 leden bestaande adviserende raad, 3 leden uit de natuurbescherming; t.w. ir. E. P. L. Hessels van Natuurmonumenten, drs. S. Woldheck van Vogelbescherming en mevr. drs. M. Wallage-Drees van de Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming. Inmiddels hadden Scandinavische landen, Duitsland en Engeland al besloten de gehele jacht te verbieden. Een meerderheid van de Jachtraad echter adviseerde de minister de jacht geopend te houden, aangezien de conditie van het wild op dat moment geen aanleiding gaf de jacht onmiddellijk

te sluiten. Hieruit blijkt eens te meer dat, omdat de natuurbescherming in de Jachtraad numeriek ver in de minderheid is, én minderheidsstandpunten de minister nooit bereiken, laat staan de overwegingen die daartoe hebben geleid, de natuurbescherming naar buiten toe slechts gebruikt wordt als vlag die de lading moet dekken.

Het zal nimmer de bedoeling van de Jachtraad zijn geweest, maar juist het niet dwingend opleggen van beperking van de jacht in extreme weersomstandigheden, heeft geleid tot het tonen van de ware intenties van jagers. Herhaaldelijk kwamen zij in het nieuws en brachten zichzelf in discrediet door te jagen op voederplaatsen en nabij wakken.

In het vervolg anders

Deze feiten zijn gelukkig niet aan minister de Koning voorbij gegaan. De bewindsman heeft de Jachtraad verzocht hem uiterlijk 1 juni 1982 advies uit te brengen over de volgende vragen:

- wanneer zijn de weersomstandigheden zodanig, dat tot sluiting c.q. heropening van de jacht moet worden overgegaan;
- is sluiting c.q. heropening van de jacht anders dan op landelijke schaal mogelijk dan wel gewenst;
- zo ja, welke normen moeten gelden om een dergelijke sluiting of heropening op een andere dan landelijke schaal toe te passen. Hierbij is aangetekend dat deze criteria ruimte dienen te geven voor een slagvaardige besluitvorming terzake en de basis moeten vormen voor een zorgvuldige afweging van de belangen van landbouw en natuurbescherming. Voorwaarde voor een zorgvuldige afweging is natuurlijk dat het de minister gegund wordt kennis te nemen van de diverse standpunten. En vooralsnog ziet het daar niet naar uit.

In het Noordbos te Beerta (Gr)

Het Noordbos, een ongeveer 10 jaar jonge aanplanting, wordt al enkele jaren intensief bejaagd door de heer van Delden, wonende te Beerta, die het van Staatsbosbeheer pacht. De jacht zoals die hier bedreven wordt is onaanvaardbaar. Vast staat dat op 9 en 19 december Van Delden jaagde op 6 cm verse sneeuw. Hierover is de politie en de Directie Faunabeheer gebeld, maar resultaat nul komma nul. In de tweede helft van december is door de leden van IVN „Reiderland” een voeder actie op touw gezet. Ook in het Noordbos is gevoederd. De heer van Delden misbruikte deze voederplaatsen om daar de jacht uit te oefenen op de door het voer aangetrokken dieren, wat bij ons veel kwaad bloed zette.

Op 30 januari 1982 heeft Van Delden met een grote groep het hele Noordbos onveilig gemaakt door verschillende keren het bos uit te kammen. Er werd niet geschroomd om over partikuliere gronden te gaan.

Wij tekenen dan ook ernstig bezwaar aan tegen deze misdragingen en zijn van mening dat de jacht in het Noordbos niet langer verpacht moet worden. Namens Stichting Vogelasiel de Hamerik, Jan de Haas, Finsterwolde.

Kleine rietgans, geschoten te Tonnekreek (NB), (foto Jacques van de Neut)

Vroege sluiting

Met de jachtsluiting op 22 december beleefden we een novum in de historie. De Jachtwet laat die mogelijkheid te allen tijde open maar tot dusver werd zij slechts toegepast als na lang aanhoudende vorst het waterwild in de knel kwam, en dat was een paar keer in januari.

Met een sluiting van de jacht anderhalve week voor tijd dupeerde men een groot aantal jagers, die juist voor de kerst nog wat jachtdagen hadden gepland om vrienden en kennissen van wild te voorzien en ook om net voor oudjaar nog wat gezellige jachtjes onder elkaar te houden. Doorgaans wordt daar al tijdens het volle seizoen rekening mee gehouden door een paar reservepotjes aan te leggen. Niemand is tegenwoordig immers zo onverstandig om op het laatste beest te gaan lopen, dat had men rustig aan de jagers kunnen overlaten. Wat de hazen betreft was de maatregel volkomen overbodig. Lepus heeft in geen enkel opzicht van een paar weken sneeuw en vorst te lijden als dat, zoals nu, op de meeste plaatsen niet met een ijzellaag gepaard gaat. In het zuiden des lands, met name in Zeeland en Limburg, was trouwens nauwelijks van sneeuw sprake. In het Noorden, waar de weersomstandigheden meer extreem waren, hadden vele jagers uit psychologische overwegingen de jacht eigener beweging reeds gestaakt. Ik zou nog op willen merken, dat in alle Midden-Europese landen de grote hazenjachten, zoals ik dat zelf bij keteljachten verschillende malen heb meegemaakt, juist plaats vinden onder omstandigheden als op 22 december.

Wat de fazanten en vooral patrijzen betreft is dat wat anders, die krijgen het bij sneeuw al gauw te kwaad, vooral omdat de gevleugelde predatoren dan ook honger krijgen. Met een sluiting daarop konden we ons dus volkomen verenigen. Evenzo op die van water- en houtsnip, maar die waren toch al grotendeels vertrokken.

En wat het waterwild aangaat, daarop is de jacht bij wakken altijd al verboden, terwijl van een nog te korte winterperiode gesproken kon worden om voor conditievermindering bevreesd te hoeven zijn. Ganzen krijgen het moeilijk als hun voedsel door sneeuw bedekt is (de sneeuwplough kan helpen!), sluiting van de jacht dus oké.

Dit wat het jachtkundige deel betreft (naar het inzicht van de redactie). Een andere zaak is het of de sluiting psychologisch verantwoord was. Als onder omstandigheden als tijdens de sluiting het geval was half Nederland zich „het lot van dieren in nood aantrekt” en iedereen druk met vogeltjes voeren bezig is, is het natuurlijk slecht te

verkopen om nog met een geweer rond te lopen. Dat wordt dan al gauw verkeerd uitgelegd, zoals ons bleek uit verschillende telefoontjes van journalisten die in de sluiting nieuws zagen en die niet alleen om informatie vroegen, maar ook al met klachten aan kwamen over jagers die met het verbod in zicht op de 21e nog gauw even het veld introkken „om dood te schieten wat zij konden”. Ik heb hen uitgelegd, dat bij sneeuw het voor de voet jagen verboden is en dat er dus niets te improviseren viel.

Waar op de 21ste nog gejaagd werd betref dit drijfjachten waarvan de datum al lang van te voren was vastgesteld, de deelnemers vertrokken soms al heel vroeg van huis en zonder dat er nog een krant in de bus lag, van kwade wil kon geen sprake zijn. De journalisten die ik aan de lijn had namen daarmee genoeg maar de roddel hing al in de lucht.

Irritant was bijvoorbeeld dat die wijsneuzen van Kritisch Faunabeheer op de 22e december toch al weer tot het ANP-nieuws wisten door te dringen, als hun mening verkondigend dat de jacht op dl het wild (dus ook grofwild, waaronder reeën) gesloten diende te worden; „omdat ook deze dieren last van de kou hadden”. Hoe is het toch mogelijk dat zo'n kleine groep van ondeskundigen steeds maar weer gehoor krijgt! Het pleit niet voor het selectief vermogen van onze Nederlandse pers. Al met al kunnen we het niet anders zien (en nogmaals, dit is de redactionele visie) dan een politieke beslissing waarvan we de waarde in het midden laten. Maar het verdient wel aanbeveling om, als de weersomstandigheden weer eens een dergelijke overweging nodig maken, toch ook even de regiobesturen van de KNJV voor advies in te schakelen.

Cartouche

Ned. Jager, 13 jan. 1982 no. 1.

Aan de Gelderse IJssel

Ik woon aan de IJssel, onder de ganzenroute in een mooi stuk Nederland. Op donderdag 14 januari hoorde ik een geknal op de IJssel alsof men een western aan het opnemen was. Ik spoedde mij dus naar de dijk. Daar trof ik tussen de bosjes van het Zwalkervoetveer een uiterst vernuftig gecamoufleerde boot aan. In de boot twee schieters met lokeenden en wat daar zo al bijhoort. Of patronen niets kosten knalden ze er op los, op smienten, tafeleenden en talingen. Uw vogels, mijn vogels, vogels van minister de Koning. Ze schoten ook op kleine zwanen. Ik denk dat ze die dag tussen de 30 en 60 vogels geschoten hebben. Ze schoten de godganselijke week, alleen

niet op zondag, want het zijn waarschijnlijk Christenmensen. Maar wettelijk mag het ook niet op zondag. Het rare is, op de ene dijk werden de vogels gevoerd en op de andere werden ze bij bosjes afgeknald. Ad Swier, 's Heerenbroek.

OPROEP

Het is van het grootste belang dat dood gevonden vogels onderzocht worden teneinde de doodsoorzaak vast te stellen. Er is nog te weinig bekend over b.v. de omvang van loodvergiftiging of de gevolgen van aanschieten. Indien u een dode vogel (onder verdachte omstandigheden) vindt, dan kunt u contact opnemen met het C.D.I. Gezondheidsdienst voor pluimvee, Oude Rijkssstraatweg 43, 3941 BP Doorn. Tel. 03430 - 3641.

Incident 1

Als u een hobby heeft, of een bijzonder beroep en u zou iets verzamelen, zou u dan niet ontzettend blij zijn met de belangstelling van de dagbladpers? Of van een tijdschrift dat u zou willen bezoeken, compleet met fotograaf? Zo niet de jagers. Hun hobby en voor een klein aantal hun werk, speelt zich tegenwoordig strikt in het geheim af. Belangstellenden worden op afstand gehouden en niemand mag zien hoe jagers daadwerkelijk onze natuur „Beheren”. Persfotografen krijgen het dan ook steeds moeilijker hun lezers te laten zien hoe jagers „de oude en zieke dieren wegnemen”. Maar een enkele keer lukt het nog wel. Dan zie je hoe wreed en a-selectief een

Gans met kapotgeschoten vleugel. In Nederland blijven jaarlijks tientallen aangeschoten ganzen achter. Zij kunnen de terugtocht naar de broedgebieden nooit meer maken. In de zomermaanden hergroeperen deze verminkte vogels zich, of gaan langzaam dood. (Foto Norman van Swelm)

drijfjacht op wilde zwijnen is. Dan kijk je verbijsterd naar het ceremonieel na afloop van een jachtpartij, waar rijen gedode zwijnen met opengesneden buiken op een bed van dennegroen, luister moeten bijzetten aan wat zo op het oog lijkt op een bijeenkomst van de Klu Klux Klan. Bij flakkerende toortsen en hoorngeschal wordt het einde van de jacht gevierd. Nogmaals worden de glazen geheven en de schutters geprezen die zo gelukkig waren een dodelijk schot af te vuren. Op vrijdag 8 januari 1982 moest een journalist zijn belangstelling bekopen met 4 lek gestoken autobanden. De Plaats? Het parkeerterrein van het bezoekerscentrum Het Aardhuis in het Koninklijk Domein bij Apeldoorn. De dader? Een inzittende van jeep AA 37. Er is wel een aardig excuusbriefje geschreven aan de gedupeerde. Door de jagermeester van de Koningin persoonlijk. Dat wel.

Incident 2

Op zaterdag 30 januari wilde één onzer fotografen de resultaten van een ganzenjacht fotograferen in de Cock's polder aan het Zwarte Meer. Twee van de deelnemende jagers sloten hem in en grepen hem bij de keel. Vervolgens eisten zij het fotorolletje op. Door tussenkomst van een toegesnelde journalist kon erger worden voorkomen. Rita Stockmann

Ganzen zijn alleen maar schadelijk!

Of hoe de KNJV de boeren voor haar karretje spant

Hans Brouwer en Remco Daalder

Op 20 november j.1. organiseerde de KNJV een symposium over ganzen. Een gebeurtenis waarop de SKF niet mocht ontbreken, omdat het jagersstandpunt en het (toekomstig) KNJV-beleid inzake de ganzenjacht verwacht konden worden. Wij kregen probleemloos twee kaarten toegestuurd. Dit verbaasde ons enigszins, omdat wij wisten dat bijvoorbeeld de pers zeer selectief was uitgenodigd! Eenmaal in Utrecht begrepen we waarom; de KNJV had een (te) kleine zaal gehuurd, waar de ongeveer 120 aanwezigen nauwelijks inpasten.

De voorzitter van de KNJV heette een ieder welkom, in het bijzonder de vertegenwoordigers van Staatsbosbeheer, Rijksdienst IJsselmeerpolders (RIJP), Vogelbescherming en Dienst Faunabeheer. Zijn korte inleiding gaf aan waar vandaag in eerste instantie over gepraat zou worden.

„De steeds stijgende aantallen ganzen veroorzaken hier en daar ontoelaatbare ganzenschade”.

„De ganzenpopulaties moeten door jacht beheerd worden”.

„Zorg om het voortbestaan van de ganzen is niet relevant.”

Na de opmerking dat hij jacht ziet als een vorm van grondgebruik (oogsten) komen de vijf inleiders aan het woord.

Wie verwacht dat er nu dreigende oorlogstaal over de ganzen wordt uitgestort, komt niet helemaal bedrogen

uit. Bart Ebbing (RIN) houdt weliswaar een goed verhaal over ganzenpopulaties in het algemeen en die van Brand- en Rotgans in het bijzonder, maar landbouwkundige Boersma barst los met onheilspellend woordgebruik.

„Toenemende confrontatie tussen boeren en ganzen.”

„De ganzen zijn in groten getale op zoek naar grazige weiden.”

„Met name in het Waddengebied worden weiden geteisterd door grote aantallen ganzen.”

Ook zijn eindmotto liegt er niet om:

„Ganzen zijn welkom in Nederland, maar dan wel in de lucht.”

Boersma merkt op dat de schadeuitkeringen stegen van duizenden guldens in 1970/1974 tot een miljoen in 1980. Als oorzaken ziet hij:

- de verminderde jachtdruk in binnen- en buitenland,
- de 10-uurs regeling, die de ganzen meer rust en foerageertijd biedt,
- de verplaatsing van het overwintergebied van vele ganzensoorten naar Nederland,
- een gewijzigd voedselpatroon. De Rotgans is na het verdwijnen van de breedbladige vorm van het zee gras (*Zostera marina*) overgestapt op gewoon gras en wintergraan,
- conditieverbetering van de ganzen

Nederland het enige land in West-Europa waar de rotgans weer bejaagd gaat worden. (Foto Fred Hess)

doordat het voedsel (de landbouwgewassen en de weidegebieden) in kwaliteit is toegenomen.

„Naast de directe schade (opeten en bevuilen van het gras) leveren de ganzen ook nog indirecte (verstoring van de bedrijfsvoering) en zelfs morele schade op voor de boer. Het verlies van de eerste snede (van het gras) geeft de boer veel ergernis. De laatste twee vormen van schade zijn met geld uit het jachtfonds natuurlijk niet te ondervangen. Er moeten dus maatregelen komen.”

De maatregelen moeten volgens Boersma vooral bestaan uit het geschikt maken van natuurgebieden (kwelders ed.) voor de ganzen. Door be- en verjaging in de „geteisterde” landbouwgebieden zouden de ganzen naar die natuurgebieden verjaagd moeten worden zodat ze alleen daar foerageren. Vervolgens benadrukt hij dat de jacht de ganzenpopulatie niet beïnvloedt, en merkt hij op dat aan de term „redelijke wildschade” uit de jachtwet eens wat meer aandacht besteed moet worden.

Natuurmonumenten

Na dit verhaal, waarin de ganzen slechts als veroorzakers van schade werden gezien, was het woord aan Ir. Hessels van Natuurmonumenten. Hij stelde de gans als wilde vogel (!) in een goed geïnspireerd betoog centraal.

„Ganzen vreten niet alleen, ze vertonen ook nog ander gedrag. We praten over wilde dieren en niet over legkippen!”, waren zijn slotzinnen. Als beheersmaatregel zag Hessels het meeste heil in het ontwerpen van een netwerk van pleisterplaatsen, waar de ganzen dan rustig kunnen foerageren. Die pleisterplaatsen zouden dan toch uit landbouwgebieden moeten bestaan. Het omtoveren van kostbare en zeldzame natuurterreinen in intensieve landbouwgebieden voor de ganzen (waar Boersma voor pleitte) ging hem te ver. In de buurt van die ganzengebieden zouden géén kwetsbare gewassen geteeld moeten worden. Als voorbeelden van een goed beheer noemde hij de boerderij Zeeburg op Texel en de Scheelhoek in het Haringvliet. Al vond hij de gang van zaken in deze terreinen nog niet ideaal. Over jacht merkte hij het volgende op:

„Jacht mag alleen ter voorkoming van schade en dan nog alleen als alle andere middelen om de ganzen te verjagen falen. Dan moet, op kwetsbare terreinen, wellicht een enkel exemplaar worden geschoten om de ganzen te verjagen.”

„Er mag geen verruiming van de jachtmogelijkheden plaats vinden.”

KNJV

De volgende spreker (KNJV bioloog Siebenga) verwoordt de standpunten van de jagersvereniging. Opnieuw komt

alleen de beperking van de landbouwschade dmv. de jacht ter sprake. De suggestie wordt gewekt dat de jager, zelfs al zou hij niet willen, de ganzenpopulatie wel moet beheren. Over plezierjacht wordt niet gerept, de enige die daar iets over liet doorschemeren was KNJV voorzitter Peters toen hij het had over „grondgebruik”.

Siebenga spreekt over twee functies van de jacht:

1. als verjagingstechniek
2. als middel om de populatie te verkleinen („naar een aanvaardbaar niveau brengen”)

Volgens hem beperkt de 10-uurs regeling de jager in zijn mogelijkheden aan de tweede functie gestalte te geven. Aan de andere kant zegt hij de 10-uurs regeling een goede zaak te vinden, omdat het de ganzen de rust geeft die ze zo hard nodig hebben. Verder merkt hij op dat de jacht populatiedynamisch toelaatbaar is. Jacht is geen bedreiging voor de soort! Sterfte is een noodzakelijk gevolg van de reproductie en pas als jacht én natuurlijke sterfte tezamen groter zijn dan de jaarlijkse aanwas, dan heeft de jacht een negatief effect op de populatiegrootte en kan op den duur gevaar opleveren.

Vervolgens gaat Siebenga in op de tegenstanders van de (ganzen-)jacht. De jagers zijn zich heel wel bewust van de emotionele en ethische bezwaren tegen de jacht, zo verzekert hij ons. De jagers hebben daar respect voor. Dit respect hebben zij niet voor een ander soort tegenstanders: die mensen die een ganzenlijn openen en aan andere onzinnigheden (bijv. „aan de mode om schoten te tellen”). Deze mensen zijn volgens de KNJV-bioloog alleen tegen de jacht om hun innerlijke frustraties uit te leven. Zij bereiken slechts polarisatie, terwijl overleg juist zo belangrijk is. De aanbevelingen die hij doet zijn de volgende:

- geen wijziging van de huidige wetten met betrekking tot de ganzenjacht,
- een zo weidelijk mogelijke bejaging door de verschillende afdelingen van de KNJV,
- jagen alleen op trek tussen de slaap- en foerageerplaatsen,
- niet meer dan twee keer per week op hetzelfde perceel jagen,
- een beheer gericht op het instandhouden van foerageer- en slaapplaatsen.

Dienst Faunabeheer

Hierna is het de beurt aan de Dienst Faunabeheer die vertegenwoordigd wordt door de heer Peeraer. Hij valt uit de toon door een zwak en vervelend praatje, geïllustreerd met dia's van tamme Kol- en Rietganzen op boerderijen en in parken. Hij heeft wel érg veel tijd nodig om zijn proeven op Texel te beschrijven. Op een door ganzen druk begraasd weiland werden

kooien van gaas geplaatst. De ganzen konden niet bij het gras onder de kooi komen. Uit deze proef kon hij concluderen dat het gras bij begrazing door de ganzen een maand achterloopt in ontwikkeling op onbegraste delen. Hij kwam tot de volgende aanbevelingen om de ganzenschade beperkt te houden:

1. bestaande natuurgebieden inrichten voor de ganzen,
2. natuurbouw (als voorbeeld de Oostvaardersplassen)

Vooraf door toedoen van de laatste spreker heerste er een vervelende sfeer in de zaal; iedereen was gaar. Geen goed moment voor het forum, dat uit de vijf inleiders bestond. De discussie leverde dan ook niet veel op, mede dank zij de slechte leiding van de heer Oosterbaan. Toch kwamen er een paar interessante punten naar voren.

Bij mooi weer of bij strenge vorst. Ganzenjacht is trekvogeljacht, het eindstation is vaak Nederland. (Foto Fred Hess)

Een vraag uit de zaal plaatste Siebenga en Boersma tegenover Hessels. Siebenga en Boersma vinden dat we de weinige natuurterreinen die in het verspreidingsgebied van de ganzen liggen voor deze vogels moeten inrichten. De ganzen moeten dan vanaf de landbouwgebieden naar deze ingerichte „natuurgebieden” verjaagd worden. Hessels is het daar niet mee eens. Hij wijst erop dat je die gebieden dan aan de landbouw opoffert ten behoeve van de ganzen. Je gaat dan voorbij aan de natuurwaarde die deze gebieden zelf

Brandganzen gevangen voor onderzoek door het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. (Foto Fred Hess)

bezitten. Siebenga reageert daarop door te zeggen dat je de boeren toch niet voor de ganzenschade kan laten opdraaien! Boersma stelt vervolgens voor (als een soort van compromis) biologisch oninteressante stukken van het Lauwersmeergebied (?) als ganzenreservaat in te richten. Uit de zaal kwam ook nog de volgende opmerking:

„W moeten het hier niet alleen maar over geld hebben! Ganzen vervullen ook nog andere rollen dan economische. Ze hebben ook natuurwaarde en belevingswaarde en vervullen indicatorfuncties. Dat soort dingen zijn moeilijk te kwantificeren, maar wel erg belangrijk!”

Een opmerking die de teneur van het symposium goed aangaf. Er werd veel gepraat over de last die ganzen veroorzaken, en maar weinig over het plezier dat je eraan kunt beleven, laat staan het mogelijke nut. Maar dat past natuurlijk ook niet in des jagers straatje. De suggestie uit de zaal drong ook door tot de discussieleider. Maar zijn verzoek om een vraag die niets met de landbouw te maken had, werd niet ter harte genomen. Een vragensteller die vindt dat de 10-uurs regeling maar eens afgeschaft moet worden vindt Siebenga tegen zich. Die zegt de 10-uurs regeling een goede zaak te blijven vinden. Tenslotte stelt een Vlaming een vraag die een kwartier duurt. Zijn betoog komt erop neer dat als de populatie te groot wordt „oecologische ziektes” gaan toeslaan met als gevolg het uitsterven van de soort. Jacht dient ter bescherming van de soort! Van deze wel erg kromme redenering wordt door Bart Ebbing en de zaal niet veel overgelaten: diersoorten kunnen zichzelf wel redden!

De discussie wordt gesloten en met een lichte hoofdpijn keren we huiswaarts. Helaas werd er maar één aspect van de gans belicht, nl. de al dan niet vermeende schade die hij veroorzaakt. Er werd om begrijpelijke redenen alleen aan landbouw en jagersbelangen gedacht maar niet aan die van de ganzen. Bijvoorbeeld het verbreken van de familieband die door de jacht veroorzaakt wordt kwam niet ter sprake. Een kwalijke zaak is dat van vele kanten gepleit werd voor het inrichten van natuurgebieden voor ganzen. Van op zichzelf waardevolle natuurterreinen worden dan landbouwgebieden gemaakt, die in Nederland toch al zo'n groot deel van het landschap uitmaken. En dit alles om er voor te zorgen (zoals Siebenga zijn betoog besloot) „De ganzen te kunnen blijven zien en blijven bejagen”.

Het volledig verslag van dit symposium is te bestellen door overmaking van f 4,- t.n.v. propaganda fonds SKF, Oosterbeek gironr. 130 93 o.v.v. Verslag Ganzensymposium.

Siebenga van mening veranderd!?

„...de tien uren-regeling. Dit is een regeling, waarin wordt bepaald dat mag worden gejaagd van een half uur voor zonsopgang tot tien uur 's morgens. „Op die manier kan de jager er natuurlijk geen moer aan doen, dat het aantal ganzen stijgt, evenals dat het geval is met de shadeuitkeringen”, aldus de

heer Siebenga. Ook op dit punt zou de wet volgens hem moeten worden aangepast. En zouden de tijden moeten worden uitgebreid naar een halve of een hele dag. Op die manier kan volgens de KNJV bioloog de jager weer aanspreekbaar worden op het falende ganzenbestand en de shadeposten binnen de perken houden.”

(Zwolsche Courant, 10/12 /1979)

Postende jagers bij drijfjacht op wilde zwijnen, (foto Fred Hess)

De drijfjacht op het reewild - enkele feiten

Vooreerst wil ik stellen dat ik een voorstander ben van de jacht op het ree. Te hoge dichtheden zijn immers nadelig voor de wildstapel. Maar de enige goede jachtwijze lijkt mij de loerjacht. Slechts op deze manier kan men selectief bejagen. Het is tevens de enige wijze om rechtstreeks het dodelijk schot te plaatsen.

De drijfjacht is niet alleen moreel onverantwoord, wat uit de hierna vermelde feiten overduidelijk blijkt, maar levert ook gevaar op voor mensen. Het is niet onwaarschijnlijk - wegens de zeer grote draagwijdte van de kogels - dat wandelaars, verder in het bos, zouden getroffen worden.

22.10.77

Een zesenderbok wordt aangeschoten, maar loopt gewoon verder. Reactie van de jager: „Gemist!”. Het dier wordt bijna twee weken later gevonden door de jachtwachter. Het verkeert reeds in staat van ontbinding; de darmen puilen uit het lichaam. Meters in het ronde is de bodem volledig omgewoeld. De dood van dit dier is gemakkelijk in te denken.

26.11.77

Een reegeit wordt aangeschoten. De onderkaak, met tanden en vlees, van het dier blijft ter plaatse liggen, maar de ree zelf ontkomt. Door bloedverlies, en de onmogelijkheid om te kunnen eten, zal het moeten omkomen.

19.11.78

Een reegeit wordt uit een sparreaanplanting gedreven. De op post staande jager schiet, maar het dier toont de slag niet rechtstreeks. Weer de reactie van de jager: „Gemist!”. Een week later vind ik het ree, slechts enkele meters verwijderd van de aanschotplaats. Ongeveer een are van de bodem is omgewoeld: geen enkel sprietje gras meer te zien. Het moet zeker drie of vier dagen geduurd hebben vooraleer het dier bezweken is. Het schot blijkt een buiktrefter te zijn.

14.10.79

Een reegeit wordt aangeschoten maar ontkomt. De volgende dag zoeken meerdere personen het perceel af. Zij vinden gelukkigerwijze het dier en

maken het af. Ondanks zijn opgelopen, dodelijke, verwonding, heeft het dier nog een volle dag moeten lijden.

28.10.79

Een jonge bok wordt in de rechterlong geraakt. Wankelend loopt het door het veld naar een bos aan de overkant - op Nederlands grondgebied. De gapende, fel bloedende wonde is duidelijk zichtbaar. Na de middagpauze wordt de omgeving eventjes afgezocht - zonder resultaat overigens. De jacht moet echter verdergaan. De dood van het dier kan men zich voorstellen.

11.11.79

Per ongeluk wordt een geit getroffen, die nog twee jongen bij zich heeft. De melkklieren blijken nog melk te bevatten. Zijn deze jongen in staat de winter te overleven?

11.11.79

Een reegeit wordt in de linkervoorpoot geraakt. Even later wordt het dier weer opgedreven. Opnieuw een schot: nu een treffer in de borst. Ondanks de verwondingen loopt het dier naar het bos aan de overkant. Ik volg de bloedsporen over meer dan een kilometer, maar zonder resultaat. Als het dier niet rechtstreeks doodgaat, is het pijnlijk einde wel in te denken.

A. Zeevaert, Voeren (België)
Beambte Waters & Bossen.

De nieuwe Vogelwet maakt geen einde aan het kievitseieren rapen.
(Foto Fred Hess)

Kievitseieren rapen hoe lang nog?

Tom Loorij

Op het moment dat u dit leest, zal naar alle waarschijnlijkheid het eerste kievitseie van 1982 wel gevonden zijn. De weilanden zullen weer enkele weken het toneel zijn van een volkssport die wettelijk is toegelaten. Sterker nog, de - volledig verouderde - Vogelwet van 1936 maakt zelfs een uitzondering om gedurende een bepaalde periode nesten van deze - overigens beschermde - vogel uit te halen. In Friesland mag dit tot 13 april, in de rest van Nederland tot 6 april. Vanaf de oprichting van de SKF hebben wij fel geprotesteerd tegen het kievitseieren rapen en er voor geijverd het rapen afgeschaft te krijgen. Al zeven jaren worden wij door het Ministerie van CRM aan het lijntje gehouden. Ieder jaar wordt er van die zijde gezegd, hetzij dat er een tussentijdse wetswijziging in de maak is die althans de handel in kievitseieren zal verbieden, hetzij dat deze kwestie bij de algemene herziening van de Vogelwet zal worden geregeld.

De nieuwe Vogelwet

Gebeurd is er echter tot op heden niets. Oh ja, één ding toch wel: het oude kabinet probeerde een paar weken voor de verkiezingen vorig jaar die algemene herziening er door te jagen. Wat was het geval? De landelijke natuurbeschermingsorganisaties, waaronder ook wij, kregen zegge en schrijve drie weken de tijd om te reageren op een voorstel waar het Departement jaren op heeft zitten zwoegen. Om niet buiten een eventuele formele procedure te vallen hebben wij desondanks onze reactie binnen deze termijn kenbaar gemaakt. Hieronder volgt de letterlijke tekst van de gewraakte artikelen in het nieuwe wetsvoorstel.

„Art. 20: Voor zover de belangen van natuurbescherming zich daartegen niet verzetten, kan de Minister een periode liggende tussen 1 maart en 15 april vaststellen, de raaptijd, gedurende welke het, in afwijking van art. 4 en 6, is toegestaan eieren van de kievit te

zoeken en te rapen, alsmede de kieviten op of bij hun nest te verontrusten. De raaptijd kan voor elke provincie verschillend zijn. Het is verboden zich bij het zoeken van kievitseieren door een of meer honden te doen vergezellen. Het is verboden kievitseieren te zoeken op een anders grond buiten tegenwoordigheid van de gebruiker of zonder diens schriftelijke toestemming. Art. 21: In afwijking van art. 5 is het in een provincie waarvoor een raaptijd is vastgesteld toegestaan eieren van de kievit

- a. onder zich te hebben gedurende de raaptijd en tien dagen nadien;
- b. te vervoeren gedurende de raaptijd.”

Hieruit en uit de bijbehorende toelichting blijkt, dat het de bedoeling is de handel in kievitseieren inderdaad onmogelijk te maken, maar dat het zoeken en rapen wel mogelijk blijft. Het voert te ver om ook de toelichting op deze artikelen en onze reactie hierop uitgebreid weer te geven.

Onze bezwaren

In het kort kwamen onze bezwaren tegen artikel 20 op het volgende neer:

1. De bewijslast moet worden omgedraaid. Dus: het zoeken en rapen van kievitseieren moet verboden zijn, tenzij is aangetoond dat hierdoor geen schade aan de natuur wordt aangebracht.
2. Uit de toelichting blijkt, dat de traditie van het eierenzoeken in Friesland en de koppeling van de nazorg mede de argumenten zijn om het rapen wettelijk toe te laten. Wat betreft het eerste menen wij, dat in deze tijd dit geen argument meer mag zijn. Ook in het verleden is met dergelijke in de natuur ingrijpende tradities afgerekend. Wat betreft het tweede menen wij, dat buiten Friesland ook aan een vorm van nazorg wordt gedaan zonder dat eerst eieren worden geraapt. Bovendien zijn er in Friesland velen die wel eieren rapen, maar na het raapseizoen niets aan nazorg doen.

3. In de toelichting staat vermeld, dat het aanscherpen van het vergunningstelsel voldoende waarborgen biedt om een uitzondering te maken op de EG-Richtlijn voor de bescherming van vogels, die in 1979 mede door Nederland is ondertekend en waarin staat dat het eieren rapen van alle in het wild levende vogels is verboden. Verder staat in deze Richtlijn, dat om bepaalde redenen hierop een uitzondering kan worden gemaakt, mits het onder gecontroleerde omstandigheden plaatsvindt en het om kleine hoeveelheden gaat. Dat bestrijden wij. Controle in het veld vindt niet plaats of is volstrekt onmogelijk. Bovendien zal het ook volgens het nieuwe wetsvoorstel jaarlijks nog steeds om enkele tienduizenden eieren gaan en dat kan de Richtlijn nooit hebben bedoeld. Verder maakten we nog bezwaar tegen enkele punten uit de inhoud van de artikelen zelf. De belangrijkste was daarbij, dat de mogelijkheid blijft bestaan om de sluitingsdatum per provincie te laten verschillen. Uit natuurbeschermingsoogpunt is dit niet te rechtvaardigen. Daardoor blijven de al dan niet georganiseerde uitstapjes buiten de provincie mogelijk om eerst te rapen in de provincie waar de sluitingsdatum eerder valt en daarna nog eens te zoeken en te rapen in de eigen provincie.

De natuurbeschermingsraad

Op 1 juli ontvingen we een brief van CRM waarin onder meer werd gesteld, dat de Staatssecretaris zich zal laten adviseren door de Natuurbeschermingsraad en dat de Europese Commissie er op moet toezien, dat de uitzonderingspositie ten aanzien van de EG-richtlijn wordt nageleefd. Wat betreft het eerste is het verheugend, dat het advies van de Natuurbeschermingsraad op de belangrijkste punten geheel met het standpunt van SKF overeenkomt. Het advies van de Raad eindigt wat betreft de „kievitseierenartikelen” zelfs met de zinsnede „Gelet op het bovenstaande is de Raad tot de conclusie gekomen dat, hoewel een aanzienlijk verdergaande bekorting van de raaptijd reeds een verbetering zou betekenen, thans de tijd gekomen is om over te gaan tot het afschaffen van de raaptijd voor kievitseieren. De Raad adviseert u dan ook om artikel 20 uit het wetsontwerp te schrappen.”

Wat betreft het tweede punt nemen we aan dat de Europese Commissie met ons niet anders tot de conclusie zal komen dan dat de beperkingen in het voorstel van de wijziging van de Vogelwet nog niet in overeenstemming zijn met de EG-richtlijn. Overigens had volgens deze Richtlijn de Vogelwet al op 6 april 1981 moeten zijn aangepast! Het is werkelijk onvoorstelbaar met welk een traagheid het Ministerie van CRM handelt. Je zou

bijna niet anders concluderen dan dat de natuurbescherming wel een lage prioriteit moet hebben daar. Met deze gewoonweg lakse wijze van handelen is het Departement hard op weg zowel in binnen- als buitenland in natuurbeschermingskringen een slechte reputatie te krijgen.

Waarom niet rapen

Intussen zijn al een groot aantal argumenten genoemd, waarom onze Stichting vindt dat het rapen van kievitseieren dient te worden afgeschaft. Daarnaast spelen de volgende argumenten o.i. een rol.

1. De SKF is tegen elke onnodige menselijke ingreep in de natuur. In dit verband is het nog eens goed te zeggen dat het argument dat vroege legfels toch geen kans maken niet opgaat. Het is aangetoond, dat kieviten (en ook grutto's) in de loop van de laatste decennia steeds vroeger zijn begonnen te leggen. Dit zouden de vogels nooit doen, als de soort als zodanig daar kennelijk geen voordeel bij had. Overigens heeft dit verschijnsel bovendien de consequentie, dat bij handhaven van het huidige raapseizoen de druk door het rapen op de kievit relatief wordt vergroot.
2. Door de mogelijkheid om kievitseieren te rapen, wordt het rapen van andere eieren en met name die van de grutto in de hand gewerkt. Er zijn betere methoden om de jeugd liefde voor de natuur bij te brengen. Het is pedagogisch moeilijk om duidelijk te maken: dit zijn kievitseieren, die mag je rapen, maar van andere eieren moet je afblijven.
3. Het eieren zoeken en rapen brengt een grote onrust in het veld teweeg. Niet alleen de kieviten worden verstoord, maar ook andere vogels die dan reeds broeden, zoals grutto,

wilde eend en in sommige streken de wulp. Het is hierbij van belang nogmaals op te merken dat het broedseizoen van de grutto, in tegenstelling tot vroeger, steeds meer dat van de kievit overlapt.

4. De vooruitstrevende positie die Nederland jaren geleden op natuurbeschermingsgebied had is snel bezig te verdwijnen. Langzamerhand worden wij o.m. door België aardig voorbijgestreefd in onze vogelbescherming. Dit geldt niet alleen voor het nog steeds toestaan van het kievitseieren rapen, als enige land in Europa, maar ook voor de traagheid, waarmee het beleid rond de Jachtwet verandert. Nederland wordt dan ook steeds argwanender bekeken in het buitenland bij haar protesten tegen misstanden op het gebied van vogelbescherming in andere landen.

Raapverbod zinvol

Naast deze argumenten tegen het rapen zelf, hebben wij nog bedenkingen tegen de poespas er omheen. Zoals de race om het eerste ei en het aanbieden daarvan aan de een of andere hoogwaardigheidsbekleder. Wij menen, dat dit een onnodige extra stimulans voor het zoeken om de sport is. Ook weinig bedreven eierzoekers zullen zodoende tot deze sport worden verleid. Ze trekken het veld in en zijn zo een extra verstoringselement voor onze weidevogels. Wij zijn ons bewust van het feit, dat in het kader van de algehele weidevogelbescherming het afschaffen van het kievitseieren rapen vermoedelijk slechts een marginaal effect heeft. De bedreiging door de moderne landbouw zoals ontwatering, kunstmestgebruik, vaker maaien, ruilverkavelingen enz. zijn een veel grotere bedreiging. Wat dat betreft is het uitvoeren van nazorg slechts een compensatiemaatregel ter bestrijding van de schadelijke effecten, maar neemt het de feitelijke oorzaken van de achteruitgang niet weg. Als hiertegen in goed overleg met de boeren niets wordt gedaan, blijft de toekomst van de weidevogels er slecht uitzien. Een ware vogelliefhebber behoort het twijfelachtige „genot” van het eieren zoeken niet nodig te hebben om zijn liefde voor de natuur te stimuleren en zijn studie- of hobby-object (de vogels) te beschermen. Volgens ons kan het Ministerie van CRM nooit hard maken, dat het in stand houden van de mogelijkheid om kievitseieren te zoeken en te rapen vanuit het oogpunt van natuurbescherming een positieve bijdrage levert voor het behoud van de weidevogels in het algemeen. Om deze reden zal de SKF daarom blijven aandringen op het afkondigen van een algeheel raapverbod van kievitseieren.

SKF symposium over kraaiachtigen: eerherstel voor verdoemden!

Jacques van de Neut

Sinds jaar en dag staan kraaiachtigen in een bijzonder kwaad daglicht! Doorgaans hebben jagers (en natuurliefhebbers) geen goed woord over voor deze „zwartrokken”. Eksters, zwarte kraaien en kauwen genieten de zéér twijfelachtige eer om het gehele jaar door te mogen worden vervolgd. Enerzijds dus vervolging; anderzijds tracht men juist een lid van de Corviden weer te introduceren, de raaf. Helas lijkt het vliegbeeld van een raaf zoveel op dat van een zwarte kraai dat een aantal van de uitgezette raven al zijn geschoten. Met een zwarte kraai in haar vignet was de SKF dan ook dé instelling om de positie van onze kraaiachtigen eens „kritisch” de revue te laten passeren.

Op zaterdag 6 februari 1982 organiseerde de SKF een symposium onder het motto: „Het effect van populatiebeheer op kraaiachtigen en hun invloed op het ecosysteem”. Dit symposium vond

plaats in hotel „Haarhuis” te Arnhem. Om zoveel mogelijk meningen en opvattingen ten gehore te kunnen geven had de SKF een aantal sprekers uitgenodigd van „diverse pluimage”: Dr. A. L. Spaans (onderzoeker Rijks Instituut voor Natuurbeheer, vestiging Arnhem), Dhr. J. G. Nollen (voorzitter van de Nederlandse Boerenjagers Vereniging), Dhr. A. J. Dijksten (amateur ornitholoog Texel), Dr. W. J. Doude van Troostwijk (directeur van de Directie Faunabeheer) en Dhr. H. H. Niesen (bestuurslid van de SKF). De SKF had opnieuw de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging benaderd met het verzoek een spreker voor dit symposium te willen afvaardigen. De KNJV heeft tenslotte een dikke vinger in de pap m.b.t. het huidige „beheer” van onze kraaiachtigen. De KNJV weigerde echter ook deze keer weer alle medewerking: blijkbaar zien zij meer (Weidmans) heil in het organiseren van symposia waarop alleen de eigen gelederen van harte welkom zijn! Dit kraaiensymposium, bezocht door ruim driehonderd belangstellenden, werd geopend door de voorzitter van de SKF Drs. H. P. Gallacher. Na symposia over Kievit (1977), Vos (1978), de Veluwe (1980) en Natuurbeheer (1981), stond ditmaal de positie van onze

kraaiachtigen ter discussie! In de loop der tijden hebben deze vogels een bijzonder slechte naam verworven. Wellicht kon een dergelijke dag een constructieve bijdrage leveren tot een verbetering in de houding van de mens jegens deze, zonder vorm van proces al veroordeelde, vogelfamilie.

Meningen zijn verdeeld

Vervolgens sprak Dr. A. L. Spaans over de resultaten van wetenschappelijk kraaienonderzoek. In diverse gebieden onder andere het Naardermeer, Bethunepolder, de Amsterdamse Waterleiding Duinen en de Campina heeft men onderzoek verricht naar de vermeende predatie door kraaien op wulpen, purperreigers en weidevogels. In werkelijkheid bleek de achteruitgang van genoemde soorten echter veroorzaakt te worden door geheel andere factoren zoals recreatie, landbouwactiviteiten en biotoopverlies. „Eksters en zwarte kraaien zijn niet schadelijk op grond van de tot dusver beschikbare gegevens; zij dienen dan ook het voordeel van de twijfel te hebben” aldus Dhr. Spaans. Dhr. J. G. Nollen, zelf in het bezit van een jachtakte, hield een toespraak waarbij de duidelijkheid niets te wensen overliet; de bestrijding van eksters, zwarte kraaien en vlaamse gaaien moest worden gehandhaafd! „Vroeger konden de boeren een art. 53 vergunning aanvragen en zodoende de jacht op „schadelijk wild” zelf ter hand nemen” aldus Dhr. Nollen. (Volgens ambtenaren van de Dienst Faunabeheer „vlogen de art. 53 vergunningen toen als warme broodjes over de toonbank”.) Alleen al in de provincie Overijssel werden ruim 3000 art. 53 vergunningen verleend! Ook stropers waren in ruime mate in bezit van dergelijke vergunningen.

Het inschakelen van amateur-ornithologen bij het kraaienvraagstuk kwam o.a. ter sprake in het betoog van Dhr. A. J. Dijkzen. Ondersteund met zo'n 15 jaar eigen gegevens, gaf hij aan dat kraaien onterecht beschuldigd werden van het uitroeien van zangvogelpopulaties. „Alvorens de kraaien te gaan bejagen, dienen wij eerst grondig inzicht te hebben in de populatiestructuur; zolang wij deze gegevens niet hebben is het huidige beheer te vergelijken met een schot in het duister” aldus Dhr. Dijkzen.

Roekenschade

„In 1981 is er sprake geweest van een grote roekenschade in Drente (f 25.000,-)” sprak Dr. W. J. Doude van Troostwijk. (In 1981 werden hiervoor 50 afschotvergunningen verstrekt hetgeen aan 1100 roeken het leven kostte). De Vereniging tot bescherming van Vogels te Zeist is momenteel een alternatieve manier aan het ontwikkelen inzake het voorkomen van roekenschade. Tot nu toe blijken er geen afdoende middelen te bestaan om kraaien te weren; zij wennen

Prof. Dr. J. Lever, leider van de forumdiscussie: „Ik geef het woord aan de kortste van de twee”. (Foto Jaques van der Neut)

Het forum bestaande uit v.l.n.r. Dr. A. L. Spaans, Dhr. J. G. Nollen, Dhr. A. J. Dijkzen, Prof. Dr. J. Lever, Dr. W. J. Doude van Troostwijk en Dhr. H. H. Niesen. (Foto Jaques van der Neut)

nl. snel aan dergelijke situaties. Uit de lezing van Dhr. van Troostwijk viel op te maken dat het verstoren van nesten van kraaiachtigen slechts bij uitzondering zou geschieden: „Het verbod tot het rapen van eieren en verstoren van nesten is ook voor hun van kracht en slechts toegestaan aan degenen die in het bezit van jachtakte of vergunning zijn en aan grondgebruikers”. (In concreto komt dit nog altijd neer op een potentieel leger van zo'n 40.000 kraaienverdelgers!). De spreekbeurt werd beëindigd met de constatering dat kraaiachtigen een grote rol spelen in natuurlijke systemen en dat zij derhalve onmisbaar zijn! Namens de SKF had Dhr. H. H. Niesen het laatste woord. Hij maakte melding van het voeren van een ware hetze tegen kraaiachtigen. Een „mooi” voorbeeld hiervan zijn de zg. „kraaiendagen”. Wedstrijden georganiseerd door jagers, waarop zoveel mogelijk kraaien moeten worden geschoten. Bij dergelijke evenementen kan er geen sprake zijn van schade laat staan van faunabeheer! De dag werd besloten met een forumdiscussie onder leiding van Prof. Dr. J. Lever (Vrije Universiteit Amsterdam), die vooraf verklaarde dat zijn binding met het jachtgebeuren beperkt bleef tot een éénmalig optreden in een schiettent op een Franse kermis! Het ligt in de bedoeling om in de nabije toekomst een symposiumboekje uit te brengen, met hierin verwerkt de lezingen van de sprekers.

Tekst artikel 53 van de jachtwet

Art. 53. 1. Ter voorkoming en ter bestrijding van schade kan door of vanwege Onze Minister vergunning worden verleend om et afwijking van de voorschriften bij of krachtens deze wet gegeven - behoudens voor wat betreft de verplichting tot verzekering overeenkomstig het bij en krachtens de artikelen 12a en 12b bepaalde en het voorschrift van artikel 26, eerste lid, onder k - te jagen op met name genoemde wildsoorten.

2. Aan de vergunning kunnen voorwaarden en beperkingen worden verbonden.

3. Geen vergunning kan worden verleend voor het gebruik van gifreien of vergiftigd aas.

Poster Beschermde Dieren in Vlaanderen

In Vlaanderen is de laatste tijd nogal wat gebeurd op het gebied van de soortbescherming. Zo zijn daar sinds 1980 onder andere egel, vleermuis, bunzing en hermelijn beschermd, maar ook lieveheersbeestjes en libellen. Het is gebleken dat het lang duurt eer het grootste deel van het publiek kennisgenomen heeft van de beschermingsmaatregelen. Het Belgisch Verbond tot Bescherming van Vogels wil dit proces verkorten door de uitgave van een edukatieve poster (in vierkleurendruk) met bijbehorend informatieblad. De poster is verkrijgbaar door storting van Bfr 50 per stuk op postrekening 000-0449595-97 van het CCBV, Durentijdele 14, 2130 Brasschaat België onder vermelding van „poster beschermde dieren in Vlaanderen”.

Steunfonds actie Game Fair

De tweejaarlijkse Game Fair staat weer voor de deur.

Op 15 en 16 mei wordt in Esbeek (N-Br.) de vierde editie van dit jachtgebeuren gehouden. Deze dagen staan in het teken van de jachtpropaganda. SKF heeft vanaf het begin geweigerd om op de jachtkermis aanwezig te zijn. Dit goede voorbeeld is nu door alle natuurbeschermingsorganisaties overgenomen.

Dit wil echter niet zeggen dat we er niet zullen zijn. Evenals voorgaande jaren willen we ook nu weer duidelijk maken wat onze bezwaren tegen het „faunabeheer” van de jagers zijn. We hebben daarvoor weer een actie bedacht die echter nog even geheim moet blijven. Uiteraard komen we in de volgende Argus hierop terug. Financieel is de zaak echter nog niet rond en willen u dan ook vragen een bijdrage te storten op gironr. 130 93 t.n.v. propagandafonds SKF, Oosterbeek o.v.v. Actie Game Fair.

Honderd geschenkabonnementen

Een bekende schrijver heeft aan honderd personen een geschenkabonnement op Argus gegeven. Uiteraard hopen we dat na een jaar Argus deze mensen donateur van onze stichting blijven.

Ook ontvingen we een kaart waarop een konijnenfamilie ons een beestachtig goed 1982 toewenste. Hierbij was de mededeling gevoegd; bijlage warm aanbevolen. Deze bijlage bestond uit een folder van SKF en een aanmeldingskaart. Voor beide initiatieven zijn we beide personen zeer erkentelijk, evenals alle anderen die op een andere wijze één of meer donateurs aanmelden.

Heeft u nog ideeën voor de donateurs-wervingsactie laat ze ons weten en we geven ze door!

Knipselkrant in prijs verlaagd

Dank zij een aantal begunstigers, dat ons regelmatig kranteknipsels zendt, zijn wij in staat, een knipselarchief op te bouwen, dat een steeds groter wordende documentatiebron wordt. Zes keer per jaar wordt hieruit een Knipselkrant samengesteld, die een zo breed mogelijk gespreide keuze uit de ontvangen knipsels bevat.

Bij het begin van 1982 danken wij deze trouwe knipselinzenders voor hun zo zeer door ons gewaardeerde activiteit. Uit het door ons bijgehouden overzicht per provincie blijkt, dat wij weinig knipsels ontvangen uit de provincies Friesland, Drente, Utrecht,

Over 30 jaar is er geen tropisch regenbos meer...

neushoornvogel

De grootste oppervlakte regenbos bevindt zich nog in het Amazonegebied. Daarnaast zijn nog flinke stukken te vinden in Zuidoost-Azië, Afrika en hier en daar in Midden-Amerika.

Maar liefst 40% van het oorspronkelijke regenbosareaal is in de afgelopen tijd verdwenen: Afrika verloor 72%, Zuid-Azië 64% en Zuid-Amerika 37%. Deze ontwikkeling gaat door; per minuut verdwijnt over de hele wereld ongeveer 30 ha tropisch regenbos! Afrika verliest momenteel twee miljoen ha per jaar, Azië vijf miljoen en Zuid-Amerika 5-10 miljoen hectaren. Als deze ontbossing zich in dit tempo voortzet zal er over twintig tot dertig jaar helemaal geen tropisch regenbos meer zijn.

Nadere informatie: WERKGROEP BEHOUD TROPISCH REGENWOUD

p/a stichting Natuur en Milieu,
Donkerstraat 17, 3511 KG Utrecht.
U kunt de werkgroep financieel steunen
via giro 4339983 t.n.v. J. Swart,
penningm. WBTR te Bennekom.

Belgische nationale campagne bescherming roofdieren

In België hebben een 20 tal natuurverenigingen zich aaneengesloten in het comitee Nationale Campagne Bescherming Roofdieren. Zij voeren allerlei actie om ook de categorie van roofdieren de voor hen dringend gewenste bescherming, te doen toekomen. Hun doel is dan ook de bescherming van alle in het wild voorkomende roofdieren in België. Een van hun eerste daden is de uitgifte van een dossier over de inheemse roofdieren, waarin per soort een korte beschrijving wordt gegeven.

Het dossier is te bestellen door overmaking van Bfr. 90 op rekening 068-0776500-42 t.n.v. de Nationale Campagne Bescherming Roofdieren, Postbus 10, B 9740 Gavere, België.

Oude nummers kunt u bestellen door overmaking van f 5,- per nummer incl. porto, op gironummer 13093 t.n.v. Propagandafonds Kritisch Faunabeheer, Oosterbeek. O.v.v. jaargang en nummer. Alles zolang de voorraad strekt. N.B. Het nummer 1978/1 is uitverkocht!

Noord-Holland en Zeeland. Het kan zijn, dat in die provincies weinig over de jacht wordt geschreven.

Gelet op de zegswijze: „Hoe meer knipsels, hoe meer vreugd”, wék ik onze donateurs die nog niet tot de knipselinzenders behoren, bij deze op, mede te werken aan de verdere opbouw van het knipselarchief. Bij voorbaat dank voor uw bereidwilligheid.

Ingaande 1982 wordt de abonnementsprijs op de Knipselkrant f 15,- per jaar (niet-donateurs f 25,-). Wij hopen, dat deze aanmerkelijke prijsverlaging een merkbare stijging van het aantal abonnementen tot gevolg zal hebben.

de S K F ~ WINKEL

1

7

11

2

8

14

4

9

12

1. Set van 4 ronde SKF stickers, verschillende teksten, kleur rood, blauw, groen en zilver.
per set van 4 stuks f 2,60
per 4 sets van 4 stuks f 9,10
2. Kleine gele stickers per vel (8 stuks) .. f 1,60
5 vellen (40 stuks) f 6,10
3. Sluitzegels per vel (15 stuks) f 1,10
5 vellen (75 stuks) f 3,60
4. „Stop ganzenjacht“-sticker f 1,10
per 4 stuks f 2,60
5. Sluitzegels „Stop snippenjacht“ per vel (15 stuks) f 1,10
5 vellen (75 stuks) f 3,60
6. SKF button „Dood geen dier voor plezier“ ø 3 cm rood/zwart, per stuk .. f 1,60
5 stuks f 6,10
7. Houtsnip poster f 4,55
8. Hermelijn poster f 4,55
9. SKF-kraaien poster f 4,55
9. a. Poster kraaien krassen f 4,55
4 posters (naar keuze) f 11,-
(Deze posters worden verzonden in een koker)
10. 8 Korrespondentiekarten met vogelafbeeldingen, tekst en enveloppen f 6,60
11. Meerkoetenboekje f 17,30
12. Wetenschappelijke mededeling SKF

13. „Het ontwikkelen van de natuurlijke potenties van de centrale Veluwe“ (in het Engels) f 7,05
13. Veluwe symposiumboekje, beknopt verslag van het op 9 mei 1980 gehouden Veluwe symposium f 10,20
14. Alternatieve jachtwet f 3,10
15. Ganzenaktie kaarten aan de min.-president 10 voor f 3,10
16. Verzendkaarten „Haas schiet mens“ 10 voor f 2,10
17. Abonnement SKF-Knipselkrant 6 x per jaar donateurs f 15,- per jaar niet-donateurs f 25,- per jaar
18. Zilveren SKF-speldjes en hangers, eerste gehalte zilver, haren revers-steekspeld in doosje f 50,-
dames ketting-hanger in doosje f 50,-
Bosbeheer in opspraak f 15,25
19. Artikelenbundel, 163 pag. f 15,25
20. Natuurbos in Nederland? Nota met uitgangspunten en doelstellingen van de LWKB f 5,25
21. Poster, Twee (natuur)bosfoto's f 5,25
22. LWKB-stickers, Vier stuks f 2,60

- Nieuw*
23. Etiket-stickers, 4 verschillende teksten op één vel. Kleur rood, paars, zwart of blauw (bij betaling gewenste kleur vermelden) per vel, 12 stickers f 2,10
per 4 vel, 48 stickers f 7,10

- Nieuw*
24. Sluitzegels, 10 stickers Stop Ganzenjacht + 10 stickers dood geen Dier voor Plezier op één vel. Kleur rood/zwart, per vel f 1,60
per 5 vellen, 100 stickers f 6,10

- Nieuw*
25. Beschermd Bedreigd. Educatief boek met prachtige aquarellen van planten en dieren + een kalender voor 1982, 1983, 1984. Winkelprijs f 59,50. Voor donateurs van SKF f 47,50
Tekst: Piet van Zalinge
Tekeningen: Piers Hayman
Uitgevers Mij. Holland, Haarlem.

- Nieuw*
26. 100 stickers Stop Snippenjacht. Kleur rood/wit f 5,10

Prijzen inclusief verzendkosten

Bovenstaande artikelen zijn te bestellen door overmaking van het juiste bedrag, en onder vermelding van het gewenste artikel, op giro 130 93 ten name van Propagandafonds Stichting Kritisch Faunabeheer, Oosterbeek.